

0145

PERIODICH QUINZENAL, ARTÍSTICH, LITERARI Y CIENTÍFICH

Any XI

Barcelona, 15 de Maig de 1890

Núm. 236

Fundador: Carlos Sanpons y Carbó				PREUS DE SUSCRIPCIÓ, PAGANT EN OR			
PREUS DE SUSCRIPCIÓ	ANY	SEMESTRE	TRIMESTRE	DIRECTOR		ANY	SEMESTRE
Espanya.	15 pessetas	8 pessetas	4 50 pessetas	FRANCESCH MATHEU		Cuba y Puerto-Rico.	5 pesos forts
Països de l'Unió Postal.	20 " "	11 " "		Administració: Gran Vía, 220.—Teléfono 130		Filipinas, Mègich y Riu de la Plata.	8 pesos forts 3 50 " "
Números solts, 1 pesseta. — Anuncis, á preus convencionals				Los únichs encarregats de rebre'ls anuncis extrangers son los			
Se publica'ls días 15 y últim de cada mes				Srs. Saavedra germans, Taitbout, 55, París			

SUMARI

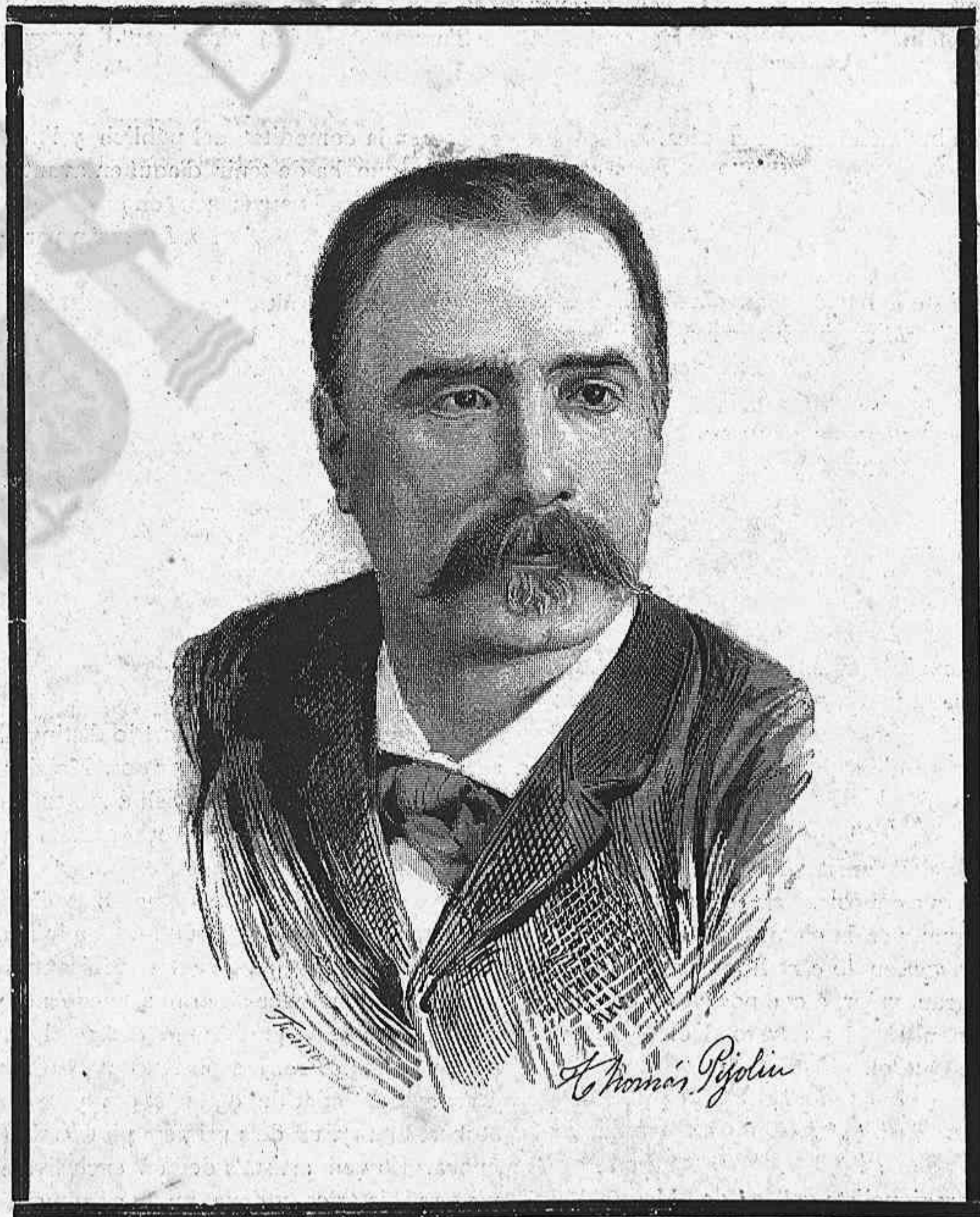
TEXT.—*Crònica general*, per Jacinto Laporta.—*Nostres grabats*.—*Jochs florals de 1890*, per L. M.—*Cov y sanch* (continuació), novela, per Antoni Careta y Vidal.—*La Universitat de Cervera* (poesia), per Ramon E. Bassegoda.—*Un Catalá de fransa, Eduart Vallarino*, per Juli Delpont.—*Lo castell de Subirats*, per Rafel Mir.—*Primavera* (poesia), per Joseph Franquet y Serra.—*Niobe*, per Bonaventura Bassegoda.—*Entre Vilafranca y Sant Feliu*, per L. Garcia del Real.—*La exposició de Perpinyá*, per Juli Delpont.—*Elegia*, per Joseph M.ª Valls y Vicens.—*Revista de teatres*, per X.

GRABATS.—*Don Eduart Vallarino*, per Thomás Pijolú.—*La Concepció: la iglesia y la rectoria, fatxada dels claustres, los claustres*, dibuxos per Mariano Suñé.—*Un fumador*, dibuix per Joseph Roca.—*En perill de rrelliscar*.—*Barcelona. La manifestació del primer de Maig*, per Mariano Suñé.—*Lo castell de Subirats*, per J. Subietas-Lleopart.—*La sopa del convent*.

CRONICA GENERAL

La festa dels Jochs Florals de Barcelona, retardada ab motiu de les circumstancies anormals perque atravessá la nostra ciutat, tingué lloch lo día 11 del corrent en la gran sala de la Llotja ab la solemnitat acostumada. En capítol apart, com se mereix, va ressenyada la gran festa anyal de la nostra literatura, que s'ha vist aquest cop honrada ab la presència de forasters ilustres.

Lo dinar ab que cada any celebren los catalanistes la diada dels Jochs Florals fou, com sempre, una veritable reunió de bons germans, qu'expressaren son fervor regionalista en brindis entusiastes y en composicions escullides que's van llegir provocant unánims picaments de mans. Lo senyor Fastenrath fou objecte de caluroses enhorabones per la publicació de son llibre sobre'ls moderns poetes catalans, y'ls senyors Murguía y Morales y San Martín parlaren en nom de Galicia y de Valencia, sa pàtria respectiva; lo primer d'aquests senyors doná lectura d'una poesia de sa esposa la malaguanyada Rosalía Castro y'l senyor Franquesa'n llegí una altra de la mateixa inspirada escriptora, traduhibida per ell al catalá. Ab iguals demostracions que totes aquelles lectures se va rebre la d'un telègrama del *Centre Catalá* de Madrid adherintse á la festa literaria celebrada aquell día.

D. EDUART VALLARINO

ADMINISTRADOR DE LA ESTUDIANTINA CATALANA, DE PERPINYÁ.

† á Rivesaltes lo 28 d'Abril de 1888.

Tal com s'havia anat dihent, va tenir efecte'l día primer d'aquest mes la universal manifestació obreira pera reclamar algunes reformes encaminades á mellorar la sort de les classes treballadores. En alguns punts no's van poder evitar desagradables successos que van costar la vida á més de quatre; aquí, per fortuna, la manifestació que va recórrer los carrers de la ciutat no va causar la menor perturbació del orde; y encara que's va moure durant uns quants dies certa agitació que fou motiu pera declarar la plassa en estat de siti, no hi ha hagut les desgracies que alguns temían, y la situació s'ha anat normalisant com era de desitjar, havent contribuït per igual á tan felís resultat lo bon sentit que domina en l'immensa majoria dels obrers catalans y'l zel y la prudencia ab que sab intervenir en les més delicades qüestions lo capitá General del Principat, al quí cada día ab més motius estima Barcelona com si fos un de sos fills predilectes.

Un acontexement tan gran per sa universalitat y per sa evident trascendencia, es clar que havia de preocupar á tothom y que havia d'ésser lo tema de totes les converses; axí's compren que en tota aquesta quinzena's diaris hajan tingut prou feyna en comunicar als lectors les notícies que'ns anavan arribant de l'una part y de l'altra, y per ells s'han sabut ab los més petits detalls los desordres graves ocorreguts en alguna nació, la tranquil·litat relativa de moltes altres y l'absoluta calma d'alguna d'elles, que ha vist transcórrer sens lo més petit trasbals aquella fetxa calificada per endevant de gloriosa y de terrible, segons lo criteri especial dels que la veyan atansarse; la premsa diaria, donchs, ha fet d'una manera prou cabal la crònica d'aquells successos, y no escau á la present publicació'l repetir notícies que ja han arribat á tot arreu, ni tampoch li pertoca'l comentar fets que reclaman ésser jutjats ab molta serenitat y ab molta sabiesa; per aquesta rahó, felicitantnos de que haja acabat la cosa tan satisfactoriament com podia esperarse, continuarem la nostra tasca apuntant altres notícies que han de tenir cabuda en aquesta crònica.

* * *

En la capital de la nació espanyola s'ha constituït un *Centre Catalá* en que hi figuran los més distingits dels nostres paysans que residexen en aquella vila. Ja era hora de que'ls catalans de Madrid s'ajuntessen d'una vegada y contribuïssen á fer conèixer lo que val Catalunya allá ahont justament ab més poca consideració'ns tractan perque'ns miran molt de lluny y no volen entendre la rectitut de les nostres intencions. Si entre'ls socis del *Centre Catalá* de Madrid no s'esbrava en quatre dies l'entusiasme, y la política no malmet l'armonia qu'entre ells hi deu regnar, algun fruyt traurá d'aquella institució la nostra patria regional. Axí's sía.

* * *

La societat valencianista *Rat-Penat* convida als escriptors pera que concorren als Jochs Florals que's celebrarán enguany en la ciutat del Turia. Com de costum, s'ofereixen en lo cartell molts premis, algun d'ells de gran valor, á composicions en vers y en prosa, y un altre á un retrato al oli del malaguanyat poeta Querol.

* * *

Lo distingit regionalista gallego don Manuel Murguía va donar en la *Lliga de Catalunya* una interessant conferencia sobre'l regionalisme en aquella terra tan germana de la nostra. Explicá l'estat actual y'l desenrotllament successiu del esperit regional de Galicia, analisant les causes que dificultan son pro-

grés y demostrant lo gran pas que ha donat ara en aquests darrers temps.

En una erudita digressió històrica parlá'l senyor Murguía de les antigues *Hermandades*, de la constitució lliberal del país, gayre bé autònom fins al temps dels reys catòlics, d'altres institucions polítiques de la mateixa regió y de la decadencia que seguí á l'intervenció excessiva del poder central, fins arribar á l'actual estat; y després de ressenyar algunes costums tradicionals de Galicia, saludá á la *Lliga* y als regionalistes d'aquí, arrancant una tempestat de picaments de mans.

Allí mateix la junta de la *Lliga de Catalunya* va acordar costejar una corona de ferro pera ésser col·locada en lo monument que's construeix en Galicia á la memoria de la senyora Rosalía Castro de Murguía; aquella corona serà una penyora de germanó oferta á Galicia pe'ls regionalistes catalans.

* * *

Don Francesch Xavier Calderó ha publicat ab lo títol de *Les joguines de casa* una colecció de treballs en vers y en prosa que constituïxen l'únich llibre catalá exit de nou en tota aquesta quinzena.

Lo ja reputat historiador don Joaquim Botet y Sisó ha donat una nova mostra de sos especials coneixements y de sa constancia en les investigacions referents á l'història de son país, ab la publicació de sa darrera obra *Condado de Gerona.—Los condes beneficiarios*, que té evident importancia.

Ha aparegut un nou periòdich catalá, *Reus artístich*, ilustració molt estimable que veurá la llum mensualment.

* * *

S'anuncia pera la tardor vinent l'inauguració d'un nou teatre catalá instalat en lo de Novetats, á qual objecte se farán en aquest edifici les reformes que reclaman la comoditat del públich y l'importancia artística que ha de tenir d'aquí en avant lo referit colisseu. La companyia que en ell actuará serà dirigida pe'l senyor Tutau, y formarán part d'ella, si son certes les notícies que'n tenim, los senyors Fontova, Bonaplata y altres distingits artistes que encara avuy treballan en lo Romea.

No hem d'apreciar los motius que aquests han tingut pera separarse del antich teatre catalá y organitzar-se pera emprendre en lo Novetats una gran campanya artística; lo que'ns toca únicament es felicitar- nos de que s'haja constituït la nova empresa, de quals propòsits sembla que se'n poden esperar grans resultats en benefici del esplendor de la escena catalana.

* * *

En aquesta ciutat han mort lo distingidíssim jurisconsult catalá Exm. senyor don Melcior Ferrer, marquès de Cornellá, y l'antich director d'orquestra y mestre de coros que fou durant molts anys en lo nostre Liceu don Francisco Porcell.

En la capital d'Espanya han dextat d'existir tres importants personatjes, tots tres ex-ministres: lo diputat castelari don Eleuteri Maisonnave, lo general Cassola y'l vice-almirall senyor Antequera.

També ha mort en París lo día 5 del corrent un pintor notabilíssim, Joseph Nicolau Robert-Fleury, á l'avansada edat de 93 anys; era pare de'n Tony Robert-Fleury, un dels primers pintors de la nostra època. Lo vell artista's dedicá exclusivament á la pintura històrica y dexta un bon número d'obres notables; havia estudiat ab Girodet, Gros y Horaci Vernet; quaranta anys arrera reemplassá á Granet en l'Academia de Belles Arts, fou professor á l'Escola y dirigí més tart l'Academia de Fransa en Roma.

J. LAPORTA.

NOSTRES GRABATS

D. Eduart Vallarín

Vejas en altre lloch d'aquest número l'escrit del Sr. Del-pont.

La Concepció

L'antiga iglesia y claustres de Junqueras que son ara ornament de la nova barriada de Barcelona, trasplantats per una de las rieradas polítiques del nostre país, están avuy acompanyat d'una bonica casa rectoral y una agradable fatxada que dona imgrés als claustres, obra del estimat artista don Geroni Granell, mort fa poch. Al destinar á aquest temple y sos accessoris un parell de las nostras planas, de segur que complaurém alts mols devots que te en la nostra ciutat, al mateix temps que paguem un tribut al art vell y al modern de la nostra terra.

Un fumador

Lo jove dibuxant Sr. Roca'ns presenta un tipo cassat del natural; un pobre home encenent ab afició un cigarret. La expressió es justa y'l moviment de la fesomia ben trobat, constituïnt tot plegat una bona testa d'estudi.

En perill de relliscar

Aquesta bella parella passant de roca en roca sobre l'aygua del mar, forman una agrupació plena de gracia, y venen á representar los perills de la vida per hont anem sempre á punt de caure. Es un quadro ben compost y sumament simpátich á la vista.

Barcelona. La manifestació del primer de Maig

L'ordre perfecte d'aquella diada parlá molt en favor dels obrers catalans. Després s'han fet malbé la reputació ab las imposicions dels días següents. No es cas de que'n tractem nosaltres desd'aquestas columnas, però un succés axís reclamarva que li destinessem un lloch entre'ls nostres grabats.

Lo castell de Subirats

Vejas l'article que insertem en aquest mateix número.

La sopa del convent

La escena es d'algun pati de convent italiá, però tant se val, perque aquesta costum era igual per tot arreu; la gauderia vivint de la caritat dels frares. Afortunadament, creyem que si's tornava ara á aquella costum en lo nostre país, no hi acudiría tanta gent perque'l treball n'ha redimida molta de la miseria.

JOCHS FLORALS

A la una de la tarde del diumenge 11 del corrent va tenir lloch en la Llotja la 32.ª festa dels Jochs Florals de Barcelona. Com de costum, la gran sala estava decorada ab la riquesa y bon gust á que'ns tenen avesats los adornistes senyors Vilanova, destacantse als costats del trono destinat á la reyna de la festa dues lápidas en que estavan escrits los noms dels catalanistes que han mort durant la darrera anyada: Francesch Pelay Briz, Pere de Rosselló, López Oms, Granell, l'escultor rossellonés Oliva, lo pintor Planella, Febrer, Iranzo, Querol, Tarongí, Marian Font y l'advocat Borrell.

Ocuparen la tarima axecada al efecte, l'consistori, l'alcalde y demés autoritats, representants de varies corporacions y cos d'adjunts. La banda municipal dirigida pe'l mestre Rodoreda amenisá l'acte, y un chor de noys baix la direcció mateixa cantá, al ésser proclamada la reyna de la festa, la bonica cansó popular *Lo pardal*, y més endevant lo *Virolay á la Verge de Montserrat*, composició del senyor Rodoreda, ab lletra de mossen Verdaguier.

L'alcalde senyor Maciá y Bonaplata obrí la sessió enaltint l'estat esplendent de la poètica institució dels nostres Jochs Florals, y tot seguit lo senyor Blanch llegí'l discurs del president del Consistori senyor Rubió y Ors, que fou interromput més d'una vegada per les mostres d'aprobació del numero-

síssim y lluhit auditori. Lo secretari don Sabastiá Farnés doná lectura á sa memoria contenint lo veditxe del jurat, després de lo qual lo senyor Roca y Roca llegí ab valenta entonació *La cansó de mestre Jan* del malaguanyat mestre senyor Briz, que fou aplaudida ab entussiasme.

Obert lo plech clòs corresponent á la poesia *Lo mar y la montanya*, guanyadora de la flor natural, resultá serne autor lo Sr. Martí y Folguera, en representació del qual lo Consistori feu ofrena de la flor á la senyora Lluisa Goldmann, distingida escriptora alemanya y esposa del il·lustrat professor de Colonia senyor Joan Fastenrath, expressament vingut d'allí pera assistir á la gran festa de la poesia catalana; la senyora Goldmann de Fastenrath, proclamada reyna de la festa, passá á ocupar lo setial d'honor á ella reservat, y'l senyor Blanch llegí la poesia premiada.

Foren distingides ab accèssits les composicions *La primera amonestació*, y *A la poesia*, de don Jacinto Torres y Reyetó y donya Victoria Peña de Amer respectivament.

L'englantina d'or s'adjudicá á la poesia *A un obrer catalá*, que fou llegida per son autor don Joaquim Riera y Bertrán, merexent accèssits don Joseph Martí y Folguera y don Lluís Bertrán Nadal per ses composicions *Vida per vida*, y *La darrera gramalla*.

Va obtenir la viola d'or y argent don Jacinto Torres y Reyetó, per sa poesia *Llegenda*, que fou llegida pe'l senyor Blanch, concedintse'ls accèssits á *Sol ixent y Cap d'any*, del senyor Riera y Bertrán y *La creu trencada*, del senyor Novellas de Molins.

Foren proclamats mestres en gay saber per haver obtingut los tres premis reglamentaris los senyors don Joaquim Riera y Bertrán y don Jacinto Torres y Reyetó.

Lo premi ofert per la senyora Moncerdá fou adjudicat á la poesia de don Jaume Pomar y Pomés *A la virtuosa dama donya Josepha Massanés*, etc., que fou llegida per son autor, obtenint un accèssit lo senyor Ubach y Vinyeta.

Premi ofert per alguns catalanistes: s'adjudicá á la poesia *Lo sach de gemechs de Breda*, de don Joan Pons y Massaveu; la llegí'l senyor Salvat.

Premi de la «Associació Catalanista d'excursions científicas» fou concedit á don Francisco Carreras y Candi per son estudi històrich *Los Castells de Montserrat*.

Lo premi de la Diputació Provincial de Tarragona'l va obtenir don Francesch Ubach y Vinyeta per sa poesia *Prim en Castillejos*, que fou llegida pe'l senyor Roca.

No s'adjudicá'l premi ofert per l'Ajuntament de Barcelona, concedintse'l primer accèssit á don Joseph Franquesa, per sa poesia *Recort de la Exposició Universal de Barcelona*, que llegí'l senyor Bassegoda, y'l segon á don Sabastiá Trullol, autor de *La batalla de la pau*.

Totes les composicions que's van llegir foren entussiasment aplaudides, lo mateix que'l parlament de gracies del mantenedor don Manuel Murgía, l'il·lustrat regionalista gallego, qu'era present al acte; d'aquest notable discurs ne và donar lectura don Narcís Verdager.

Ab breus y sentides paraules lo senyor Maciá y Bonaplata doná per terminada la festa, que per son esplendor va correspondre á l'importancia sempre crexent de la nostra renaxensa literaria.

L. M.

LA UNIVERSITAT DE CERVERA

S'han obert ja'ls estudis á Cervera per manament exprés del senyor Rey; son premi te la vila botifera, y als catalans també'l seu los espera, del vencedor subjectes á la lley.

Jovent de Catalunya, ómple les aules,
ton afany de saber pots ja saciá',
dels nous doctors aprèn en les paraules
á dir virtut al crim; les noves taulés
de la lley vína á pendre de sa má.

Lo dret nou ab la punta de la espasa
s'escriu avuy; lo dret es del més fort;
¿què hi fa qu'ab ell se fassi taula rasa
de lleys y consuetuts que nostra casa
varen alsar, ficanthi l'abundor?

Mani com mani, l'rey may atropella;
per axò es rey, per'xò se diu senyor;
pòsa de banda com doctrina vella
la qu'ahir vas apendre en Fontanella
y'l mateix Sant Ramon de Penyafort.

Calli ta llengua aquí; no es per parlada
la llengua del qu'esclau ja es desde avuy;
fou sa tribuna ahir la barricada,
lo seu apòstol lo canonge Anglada,
y'l lloch de son suplici'l Plá d'en Lluy.

Butxí no hi há prou vil que l'amordassi,
de tots los odis ella sí'a'l blanch,
un bras no veja sens que l'amenassi;
malmena enhorabona la d'Horaci
si ab ma llengua no vols negar ta sanch.

¿Què hi fa que fos la llengua dels usatjes,
y en Berenguer tingués son precursor,
qu'als almugàvers dongués crits salvatjes
y reys y dames, trobadors y patjes—
dolsa la fessin en les corts d'amor?

Tánca per sempre'l llibre de ta historia
que ja en sos fulls may més has de llegir;
de ta noblesa ahir executoria,
èpich poema de ta inmensa gloria
no han de saber tos fills ni confegir.

¿Quí ha de saber demá hont ton rey en Pere
caygué lluytant contra en Simon Monfort;
y armat de son tisó y alta cimera,
agegantat de formes com ell era,
ningú conixerá al Conqueridor.

Sicilia y Nápoli, Gènova y Provensa
de tes glories padró ja no han de ser;
y has d'olvidar com la més vil ofensa
la guerra dels pagesos de remensa
y la embaxada al rey de Fivaller.

Pigmeus tots ells, per tu creguts colossos,
¿á què per ells sentirte, anyoradís?
de ta bandera amortallats ab trossos,
¿á què plorarlos tu? tu que ni'ls ossos
sabs hont dexares de ton Pau Clarís.

¡Oh! ja veurás demá ab tals ensenyances,
aprofitant tan excelents lliçons,
sens odis, sens amors, sens anyorances,
vivint com un eunuch, que be descansas
sense sentir ni'l pes dels teus grillons!

Cátedra excelsa, paranimf doctíssim,
del nou saber fecunda la llevó';
la magestat del rey cristianíssim
ab sos augustos llabis lo novíssim
dogma ahir formulá: «L'estat so jo».

Lo qu'ha de ser será; demá aquest poble,
embrutit, degradat, lladrant com foll,
tenim de veurel com en pes s'acobla
per profanarse á si mateix, innoble,
de Poblet en les tombes y Ripoll.

Per un igual tots vils en l'acomesa,
en va's dirá l'un negre y l'altre blanch:
qui no hi acosti la fexina encesa,
sa hipocresia hi portará y torpesa,
treyntene tots les mans brutes de sanch.

RAMON E. BASSEGODA.

Mars de 1890

COR Y SANCH

(Continuació)

X.—SUCCESSOS IMPREVISTS

Durant aquest tèmps, las negociacions d'en Ramon Villablanca per lo del casament, no havían parat, com que cada quinze días don Joan solía rebre carta demanantli que digués l'estat en que'ls assumptos se trobavan; però may podia traure d'aquest una resposta decidida, per que'l pare anava tantejant á la noya ab molta prudencia, y ella, coneixent-ho prou, esquivava l'ocasió de parlarne, ab molt disgust del senyor, que volent dur l'assumpto á cap y no presentantseli prou bè, ab excusas y alguna mentida procurava que'l foch del guarda reyal no s'apagués. Aquest no's descoratjava, ans creya á peus junts lo que li deya son oncle, y altrament, ja no duya tanta pressa per quant l'ascens no li venía á causa dels successos de la cort, successos escandalosos (puig fins s'hi trobá embolicat á un príncep conspirant contra sos pares) però que eran un just clam de la nació contra Godoy, per sa preponderancia excessiva, son desacert en lo govern y sa malhaurada política internacional, y al mateix tèmps, contra la reyna disoluta que n'era causa veritable. No seria pas fácil, donchs, que'l privat, quan li davan prou que fer los inimichs de fora y de dintre, s'entregués acordant gracies que no li reportessen utilitat de cap mena; y comprenentho aixís, sens dupte, l' madrilench, y pensant que aquell estat fora cosa de durada, resolué formular la petició. Aixís ho anunciava en una carta qu'enviá ab un propi, portador també d'un rich present ofert á la noya.

Al saberho, ella'n fou molt trista considerant que era arribada l'hora de posarse en contradicció oberta ab son pare, ó, de lo contrari, mancar á las seuas inclinacions y á la fe que tenia jurada al Enrich; mes al veure'l present lo qu'era, rebé un esglay de mort.

Consistia en una cadena d'or, d'hont penjava una acabada miniatuta, guarnida de pedras preciosas, representant un jové de rostre flach, esgroguehit color, nas prim y corvat; boca xica y comprimida, ulls fondos y térbols y cabell rogench. Don Joan, entregantho á sa filla, li va dir:

—Aquí tens la imatge del cosí que vol ésser ton espós. Agraheixli aquest obsequi, y dona gracies al Cel per la bona sórt que t'envia.—

Ella, restá un moment parada, no sabent com havia de parlar; mes l'expressió desagradable d'aquell rostre li produhí tal efecte, que, prenent coratge, s'expressá aixís:

—Pare, estich agrahida al cosí Ramon per las mostras d'afecte que'm dona; però'm sap molt greu, sento moltíssim que no puga ser lo qu'ell demana, perque....

—¿Perqué?—va interrompre son pare ab gest y veu que mostravan sa contrarietat.—Digas, esplicat.

—Perque.... No ho sè, no m'ho fassa dir.

—Digas, t'ho mano.

—Perque no es del meu gust.... No sè, vaja.

—No es un home de bellas qualitats, vistós y rich? En quant á la sanch, no desdiu en res de tu, ja qu'es de la familia de ta mare.... ¿Qué més vols?

—Ja ho veig, sí; mes sens conèixer, sens haverlo tractat....

—¿Peró qué hi fá? Ell no es pas un desconegut qualsevol; pertany á la familia, y açó basta; després ja us veuréu, perqu'ell vindrá, ó nosaltres anirém á Madrid, y allavors ab pochos días, essent, com sòu, cosins, semblará que us hagueu tractat de tota la vida.

—Pare, nó, no puch.

—¿Cóm!—exclamá ell enujat.

—Pare,—feu ella ab to suplicant,—no vulla allunyar-me de la seva presencia.... Estich tant bè al costat de vosté y la mare!

—Justament,—replicá ell,—es per ton bè si ho

BARCELONA. — LA CONCEPCIO: LA IGLESIA Y LA RECTORÍA.

desitjo. Sías obedienta, que més endavant nosaltres vindrém á ferte companyía.

—Pare,—insistí la noya ab un to que no deixava cap dupte de la ingenuitat ab que parlava,—jo vull obehir-lo, jo sols desitjò darli gust; més ¿no sap que'l cor no sempre pot governarse?

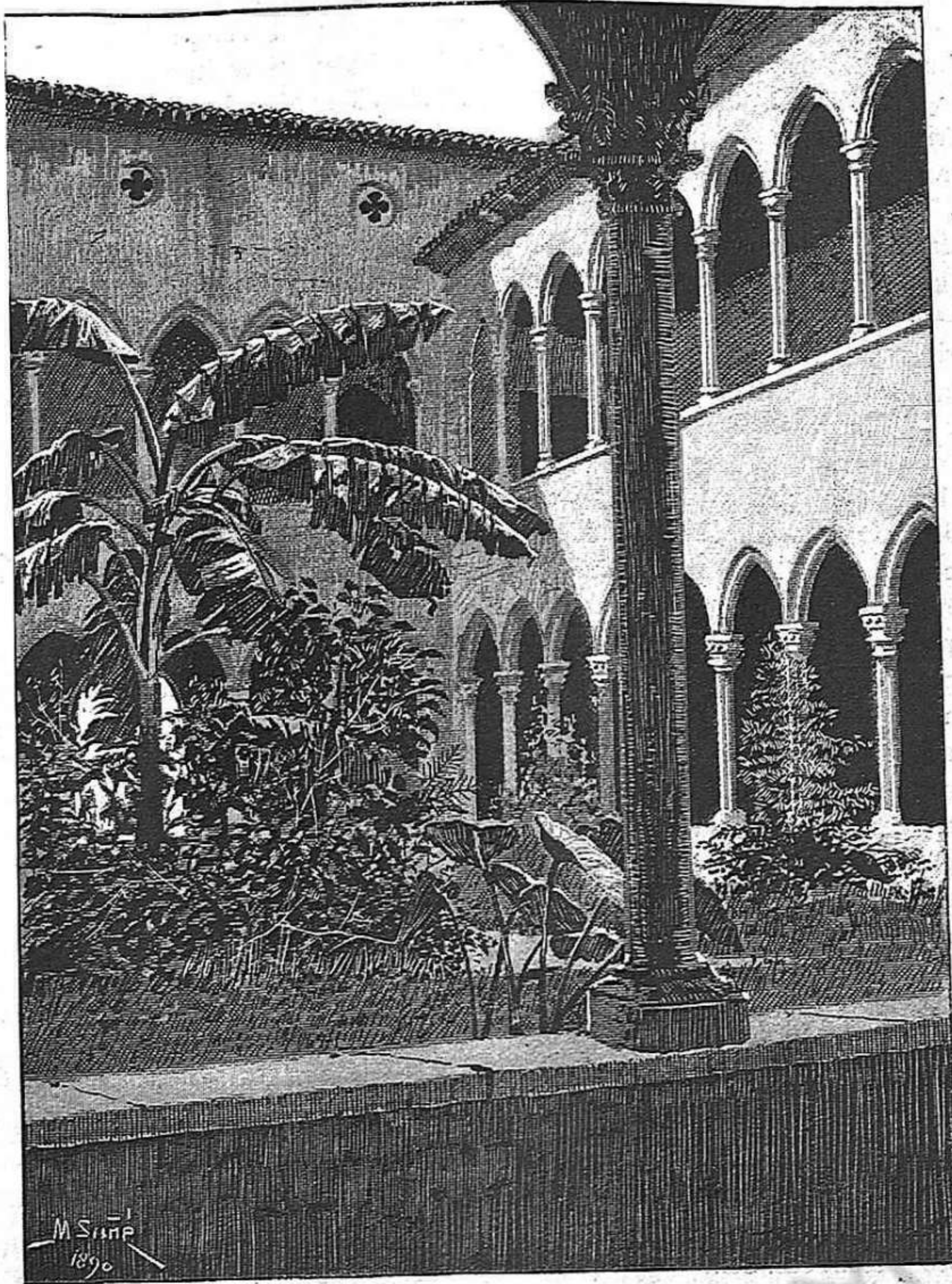
—Quan lo cor no es malmés, lo governa'l seny. Tinch paraula dada y's complirà, coste lo que coste, encara que'l món se capgire,—cridá son pare ab rabia.

Ditas estas paraules, don Joan marxá en sech. La pobre donzella, restá ab las mans baixas y plegadas ensenyal d'abatiment; sols un gemech deixá escapar; més llavors entrá sa mare, y la Concepció al véurela se li tirá al brassos posantse á plorar amargament.

XI.—NOUS SUCCÉSSOS

La correspondencia dels enamorats havia anat seguint ab una sola interrupció ocasionada pèl Gaig,

que ab est assumpto també havia de ferne una de las sévas. Succéhi, donchs, que haventlo renyat lo senyor Francesch, estiguè dos días sens acostarse al obrador; mes l'Enrich aná á trobarlo, y ab bonas rahons lográ que hi tornès, ben á pesar del marmessor que de primer no volia admétrel. Anaren y vingueren altre cop las cartas, y, per las de la Concepció, l'Enrich sabía lo que passava referent á las pretencions del cost; però al succehir á casa Figuillem lo que venim d'apuntar, lo missatger havia desapa-

LOS CLAUSTRES.

regut, puig feya días que á la quieta se'n era anat á fer una de las sevas campanyas, y, per més passos que l'Enrich feu, no conseguí trobarlo.

Passejantse aquest un diumenge per dalt de la Riba, prop de las casas que donan de cara al mar, son amich Albert Comas que anava ab ell, trèncant la conversa que sostenían, va dir, signant á darrera la ciutadela:

—¡Mira que gent aturada per allí! ¿Qué deura ser?

—Anémhi, que ho sabré, —va respondre en Dalmau.

Aixís ho feren, y's varen trobar ab una munió de noys dividits en duas collas que s'embestían. Las sevas etats variavan desd'onze fins á setz'anys, molts d'ells anavan descalços y casi tots ben mal vestits. En la brega que tenían, semblavan ajudats los de la part d'ensá per alguns mariners. Averiguat lo cas, eran la murriesca de la Barceloneta y bona part de la de Barcelona que feyan pedradas, á pesar dels mossos de l'esquadra que hi havían anat per impedirho. Essent aquest un espectacle gens agradós per ells, y anant á risch de pèndrehi mal, baixaren á passejarse pèl moll, fins que, al caure'l día entraren á Barcelona pèl portal de mar.

En Comas vivía prop del Born, als Flassaders, puig son pare era un dels més forts d'aquest ofici y allí tenía casa y botiga oberta. Aquell día l'Enrich va acompanyarlo, y quan l'hagué deixat, va veure com surtían d'un carreró travesser nou ó deu bordegassos de dotze á tretz'anys portantne al mig un altre de prim y més altet. Duya'l front lligat ab un mocador brut de sanch y dos dels amichs, un á cada banda, li tenían la má posada familiarment en lo muscle.

—No ha plorat gens, —deya un dels companyants darrers á un altre.

—¡Oh! y no't penses que haja anat de per riure: tèn un galant xirivech y un trau que Deu n'hi dò, —assegurá aquell.

—¡Noy! ¡quín capitá més valent tením! —exclamava un d'entussiasmat.

—M'han ferit, —deya lo del mocador sanguinós, —mes no del darrera; però hem surtit ab la nostra, no se'n poden riure: han hagut de fugir ab una pila de gent fóra de combat.

—¡Miquelò! ¡Gaig! — cridá l'Enrich, coneixentlo per la veu. — ¡Ahont vas ara?

—¡Ah! — va respondre l'entremaliat ab sorpresa; — ¡Ay! senyor Enriquet!... Vaig á posarme sal y vinagre aquí.

—Vína, vína..... Deu te fassa bo! Vína ab mí, ja ho arreglarém, — insinuá son amo.

Lo Gaig obehí; mes, com sos amichs seguían, va dirlos que se'n podían anar. Ells ronsejavan.

—¡Alsa! lluny d'aquí, —va intimarlos;— y al primer que s'acosta li escalfó las orellas.—

Sentint açó, tots s'escamparen y l'Enrich portá'l ferit á un cirurgiá que va posarli remey. Després, tot predicantlo'l presentá á sa mare que'l tenía perdut de tots aquells días; y al endemá'l senyor Fran-

cesch, á copia d'exclamacions de la pobre dona y prechs del fillol, tornava á admétrel, jurant y perjurant que un altra vegada no ho faría encara que li demanès sa magestat.

Al següent día, torná á haverhi correspondencia: la Concepció á la porta del temple rebé carta del Enrich de mans d'un pobre noy ceguet que captava. Dos días després, lo veler ne rebía una d'ella en que acceptava las explicacions de son estimat, y li contava lo succehit darrerament ab son pare, finint per encarregarli que fes arribar á lloch altra missiva adjunta ab sobrescrit á sa tía, pera demanarli qu'influis en contra del projectat casament. Lo mateix ceguet, ó sia'l bribó del Gaig, foune portador, y per esta vía ordinaria hagué esment després de que la demanda s'havía formalisat y don Joan estava resolt á que's realisès lo matrimoni, per més que fos contra la voluntat de sa filla.

En açó ja era arribat l'any 1808 y teníam Barcelona plena de soldats francesos que hi eran de pas per anarsen á Portugal. Ningú podia explicar-se'l motiu que tindrían per estarhi tant temps, quan un día que hi hagué parada de las tropas d'abduas nacions, lo Gaig, lo follet, lo diable, com li deya la senyora Pepa, s'hi esquitllá venint d'un recado, y al tornarne, esplicá als amos y als fadrins que plegavan de la feyna com los estrangers eran en possessió de la ciutadela y anavan á pendre Montjuich. De moment, qui s'ho va creure s'indigná, y més d'un se'n riguè tenincho per faulta; mes la nova va corre totseguit. Massa cert era que las tropas de Napoleon senyorejavan la ciutat, com, poch després, anaren també per tota Espanya en só de conquesta.

XII.—UN MAL PARE Y UN BON FRARE

Lo pare Arcángel seguía com de costum visitant la casa Piguillem, hont era molt ben rebut per las qualitats d'home virtuós, lletrat y tractívol que l'

LA ENTRADA ALS CLAUSTRES.

Dibuxos trets de fotografias per M. Suñé.

adornaven. Al arribar, l'Agustina tot seguit l'acompanyava a dins, la senyora que per ser molt grossa, casi no eixia may de casa, rebia ab molt gust sas visites que li proporcionaven una estona de bona y agradable conversa, y la Concepció celebrava molt los casos que'l frare contava ab molta habilitat, las consideracions que hi feya y las agudesas que, sovint y sens cap esforç d'imaginació, deixava caure. Mentres tant, la bona de la cambrera servia la xocolata a son confès, y ell, contra son voler (perque l'home no tenia res d'egoista ni gurmant), sols per cortesia, no podia menys de menjarshi un secall ó dos y beure un got d'ayga. Algun cop á don Joan també li agradava tenirhi conversa, y un dia, quan lo religiós se disposava á eixir, lo senyor li demaná qu'entrás ab ell á un'altra sala per comunicarli alguna cosa.

—Séga,—va dirli, signant un canapé y assentant-seli al costat.—Vaig á parlarli d'un assumpto de familia que'm preocupa, y del saber y la práctica de mon que vosté t'espero consell.

—Espíques, vejám lo qu'es açó; y dirém lo que 'ns ne sembla,—va respondre'l caputxí.

—Jo, com vosté sap, tinch una filla que, fins al present, havia sigut bona y obedienta; mes ara, quan jo mirant per sa felicitat, vull donarli un espós digne d'ella, se nega rodonament á acceptarlo.

—¡Ay, ay! ¿No es del seu gust, donchs?

—¡Qué se jo! Ella aixís ho diu, y no sembla sino que cerque pretextes de tota mena per no fer la meua voluntat.

¿Qué li sembla á vosté? qué faria, si fos possible que's trobés en mon lloch?

—Digam vosté com ha próchit ab ella en aquest assumpto.

—Primerament, al rebre jo la petició del nebot, (perque'l pretendent es fill d'una germana de la meua senyora), vaig parlarli d'ell comensant per dirli qu'era un home de qualitats molt estimables, que'ns duya molt bona voluntat y que desitjava conèixerla á n'ella.

—La senyoreta, ¿qué hi va dir? No n'estigué contenta?

—S'ho escoltà fredament y va respondre: «Que vinga á Barcelona, donchs.»

—¿Y després?

—Després li vaig preguntar si li agradaria anar á Madrid (perque'l jove y sa familia viuhien á la Cort) y si li plauria casarse ab algú de suposició. Ella feu de contesta que, fóra de anarhi á coneixe als parents, lo demès no ho desitja pas.

—Ben mirat, no es estrany. ¿Cóm vol vosté que sens més ni més, una donzella qu'estima á sos pares desitje allunyarse d'ells?

—¡Oh! ja veurá, dèixim explicarli lo demès. Al últim, per las vivas instancias del jove y la demanda formal de son pare, me vegí en la precisió de parlarli clar, y vaig posarla al corrent de lo que hi havia.

—¿Y ella?...

—Que nó, que nó, de cap manera.

—¿No sap vosté qu'ella sente inclinació per algun altre home?

—¡Cal! ¡si es una criatura ignocenta! No, senyor, nó, jo n'hi responch.

—Be, tant se val. Crégam, no insistesca més.

—¿Oh, cómo diu vosté? Vol que jo destruesca la ventura de ma filla?

—Al contrari, li aconsello que la fassa venturosa.

—No crech que sia tal deixar que rebuje una sórt qu'es difícil que li vinga may més. Ja veurá: ell es rich, noble com no cal dirho tractantse d'un Villablanca, y ell y tots los de casa seva tenen molt valiment.

—Peró açó no es res per qui no ho estima.

—D'açó'm queixo,—accentuá don Joan ab lo disgust de véures contradit.—Lo que interessa es ferli entendre l'importancia de tot açó.

—Es inútil, havent pres ella un'actitut semblant.

Per altra part, es difícil que s'enamore d'un home á qui may ha vist.

—Pare Arcángel, vosté no ho sap tot encara. Justament la oposició més ferma l'ha demostrada al veure'l retrato d'ell. Tinga, mirissel,—afegí'l senyor de Piguillem, obrintli la capsua que tragué d'un'arquimesa.

—Be, donchs,—va respondre'l caputxí sens pararhi esment,—ara li dich ab convicció més ferma encar: abandone'l projecte, que si la pintura desplaia á sa filla, aborrirá de segur l'original.

—Peró si ella, fent un esforç, consentís, després ab la continuïtat del tracte, de segur arribaria á estimar á son marit.

—No es probable, més fácil fóra que la falla de amor se convertís en antipatia. Crégam, don Joan, se tracta de sentiments, y no convé jugarhi.

—Tampoch convé permetre que ma filla malogre l'ocasió quan se li presenta tant be. Los antichs, al ferne una divinitat, la representaren casi calva, significand lo difícil que era d'agafar.

—Peró esta ocasió no pot ser més que de penas, que Deu vulla que algun dia vosté mateix no tinga de plorar. Entenga qu'l matrimoni es un sacrament, al quin s'arriba pèl amor y no més: es un acte espontani, fill del cor, sols aixís lo beneheix la Providencia; lo contrari es un sacrilegi. ¡Ay d'aquell que ab astucia ó pèl temor induheix á algú á cometre'l prou sentirá l'indignació divina.

—Observo, pare Arcángel, qu'en lloch d'obrirme un camí, apar que'm llansa un anatema.

—Senyor don Joan, vosté m'ha demanat consell, y jo li dono. Es tot lo que puch fer.

—Vaja, donchs, no m'esperava d'un subjecte com vosté, semblants rahons.

—Son las que puch darli en lo present cas. Sento que no sían prou de son gust.

—Perçó no s'ha perdut res,—va fer don Joan ab to mig burleta.—Tinch lo compromís ab mos parents, y....

—¿Qui més parent que sa propia filla?—interrompè'l frare pujant de to.

—Tinch lo compromís, y vull cumplirlo.

—Ho sento per la Concepció y per vostés. ¡Pobre noya!

—Com bona filla, haurá d'obehir á son pare.

—«¡Pares, no provoquieu á ira als vostres fills!» *Patres nolite ad indignationem provocare filios vestros, et non pusillo animo fiant*, diu Sant Pau. A las paraulas del gran Apóstol, res dech afegirhi. Perdone, y passiho bè.—

Y marxá de la casa ab lo cap dret y'l dolor pintat en sa noble fesomia.

Açó passava'l 16 de febrer, y'l pare Arcángel va veure que á la casa tenian allotjat un coronel de la tropa forastera; però no'n feu cas, per quant los francesos venian com de passada y se'ls acullia com hostes amichs. Quan la trayció ja era feta, un dia'l caputxí pujant l'escala va trobarse ab lo general Duhesme, al qui don Joan acompanyá fins á baix ab molts compliments. Lo vanitós d'en Piguillem feu recaure la conversa en la visita que acabava de tenir, y, declarantse afrancesat del tot, calificá durament lo patriotisme del frare, qui justament agraviat, marxá d'allí resolt á no tornarhi may més.

ANTONI CARETA Y VIDAL.

(Seguirá.)

UN CATALÁ DE FRANSA

EDUART VALLARINO

Las suas bonas obras li haurán fet de grahons pera pujar al cel.
(JASCINTO VERDAGUER)

Lo temps passa sense que un hom se'n adoni: ja dos anys ha qu'es mort l'Eduart Vallarino.

Lo dissapte 28 d'abril de 1888, l'*Estudiantina*

Catalana havia donat, á Rivesaltes, una vetllada á benefici dels pobres; devant d'una sala plena de'í bò y millor de la Societat Rivesaltesa, ab la seua alegría acostumada en Vallarino, havia cantat l'*Hor-tolane* y contat lo *Casament tremblant*; á una hora de matí s'entornava ab la *Estudiantina* á Perpinyá; y pera correspondrer al prech dels seus bons amichs de la població, havia pres cita pera participar á la *kermesse* de la tarde.

Tot Rivesaltes era en l'ayre per exa festa de la Caritat. En Vallarino venia de posar en mans dels més joves de la *Estudiantina*, la palma y'l pom de flors, obsequis de la vetlla; anava á donar lo senyal de l'exida cap al passeig quan, soptadament, sens fer un crit ni dir una paraula, s dexá anar en braços dels estudiants y's quedá aquí sens vida!

Exa mort fou atterradora. Lo desconsol dels seus parents y amichs presents al acte, no's pot dir; las fortas dolors no's descriuhen ab paraulas humanas. La festa's pará y's torná una manifestació generala de dol.

Perpinyá y tot lo Rosselló seguiren lo seu enterro: quatre músicas, la *Juventut perpinyanesa*, l'*Eco de Força-Real*, la *Música d'Ille y la de Rivesaltes*; l'*Orfeó de Ceret*, l'*Harmonia del Vallespir*; l'*Orfeó de Tuhir*; lo *circul dels Empleats de Comers*, lo *circul del Pardal*; l'*Estudiantina catalana*, sa segona familia y una numerosa gentada testimoniavan, ab llurs coronas endoladas, l'home de bé que tots ells ploravan.

La seua vida, en Vallarino l'havia consagrada al art y á la Caritat. Las festas las amenisava ab un cuydado, s'hi ajudava per ell mateix de tantas bonas maneras, las feya també tan fructuosas, que pobres y richs li'n quedavan agrahits.

Tenia una fesomia original y dolça; era un element actiu de la Societat perpinyanesa; los seus tractes amables, lo seu cor bondados, la seva má sempre a punt d'apagar discretament las penas y desgracias que conexia, l'havian desde temps, fet estimar.

Aquestos derrers anys en Vallarino s'era dedicat en absolut als seus debers d'administrador de la *Estudiantina Catalana*. Ell havia projectat y dutas á bé las excursions d'exa colla de joves guitarristas á París, Marsella, Montpeller, Béziers, Carcassona, y tots los pobles grossos del Rosselló; á n'ell se debian, per la més granda part, l'èxit d'exos concerts hont relluhian, ab la barretina catalana, ls ayres y cansons de la nostra terra. No era vingut á Barcelona perque confiá la *Estudiantina* al digníssim senyor don Justí Pepratx, son cunyat. Ell prenía part á las execucions, sempre tenia á punt—y las interpretava qu'era d'un plaher—cansonetas y roman-sas, alegres ó sentimentals del vell repertori, que feyan las bossas s'obrir al seu devant quan demanava un alivi pe'ls desdixats. Y ho partia á las germanetas dels pobres, á las Monjas guarda-malalts, als pobres de Perpinyá, París, Marsella, Nice, Port-Vendres, ó á molts familias particulars.

L'Eduart Vallarino era aymador de tot quant se referia á la terra rossellonesa; li agradavan las cansons catalanas y monòlechs en llengua popular; lo vestit de l'*Estudiantina* ell se l'havia conjuminat; los hermosos recorts vinguts de cada vila hont era anada, n'havia adornat ab afany y molt gust la sala de repetició; quan en Pere Talrich, lo poeta de *Recorts de Rosselló*, vingué á Perpinyá, en Vallarino despenjá lo porró endut de París pera xirritar á la salut dels bons catalans.

A la sessió del 21 de juliol de 88 del ajuntament de Perpinyá, se llegí la carta del escultor rossellonés Oliva, oferint lo busto de bronzo d'en Vallarino, l'amich dels pobres, l'administrador «tan conegut y estimat de l'*Estudiantina Catalana*.» Deya aixís:

«Senyor alcalde,

«Vinch d'acabar lo busto de l'Eduart Vallarino, qual pèrdia han sentit sos numerosos amichs y tot

lo país. En Vallarino, ho sab vostè, Senyor alcalde, sempre havia estat lo primer quan se tractava d'una bona obra y se pot ben dir qu'ha estat un benefactor dels pobres. Es al moment mateix que complia una obra de caritat, que la mort l'ha sorprès.

»Passionat per tot lo que pot honrar á mon país natiu, desitjant dedicar l'últim homenatge á mon inolvidable amich, tinch lo gust d'oferir al Museu de Perpinyá, lo busto de bronzo de l'Eduart Vallarino.

»Tinch lo pensament que V., rebrá la meua oferta y li'n donant las gracias, soch de vostè lo S. S.

»Oliva.»

L'ajuntament acullí ab favor la carta de l'Oliva, decidí que'l busto d'en Vallarino sería conservat al Museu de la vila y felicitá lo gran artista qui havia tingut la ditxosa inspiració de grabar tant preuhat recort.

L'Eduart Vallarino no es pus d'aquest món; las seuas bonas obras li haurán fet de grahons pera pujar al cel.

JULI DELPONT.

Port-Vendres, 29 d'abril de 1890

LO CASTELL DE SUBIRATS

Y LO PALAU DE'N RAMON DE RAMONA

«Recurrent lo camí de ferro que desde Tarragona va á la capital del antich Principat; dexadas enera las fértiles planuras del Panadés; y passada la estació de Sant Sadurní de Noya, tant bon punt se ha exit del llarguissim terra-vuyt en que está situada la matexa, crida poderosament la atenció del viatger observador una informe y ensemps pintoresca ruina, que á má dreita de la vía y sobre un elevat penyal, orgullosament s'enlayra. Quasi bé á son peu, y cap á la esquerra, entre mitj d'alguns humils casutxots, molt vells los uns segons totas las aparenças, altres de més moderna construcció, aguayta un soberch casal, del qual no han pogut completament esborrar son venerable aspecte d'antigó las reformas y modificacions que han exigit, d'una part las injúrias que los homens y los anys han inferit á l'edifici, d'altra, la necessitat imperiosa de donar á sas dependencias disposició més apropiada á las usanças de estos temps, totalment distintas de las que eran d'estil en la època en que fou construít.»

«La ruina, es tot quant resta del famós y per ventura inexpugnable *Castell de Subirats*: lo casal, bon troç modernisat, es lo magnífich *Palau*, per molts conceptes digne d'estudi de'n Ramon de Ramona, vulgarment conegut en tota la encontrada, per lo nom de «Torra Ramona.»

«Famós he anomenat al castell, porque ara com ara y passats molts segles desde aquells temps en que, essent propietat de familias de la primera noblesa catalana, paper de tanta importancia representá en la historia de nostras lluytas intestinas, conserva en la terra singular renom, per çò sens dubte de que'ls dominis á ell pertanyents, s'extenían en l'espai comprès entre Gelida, Ordal, La Granada, L'Avern (Lo Bern), y Sant Sadurní: y de inexpugnable l'he calificat, porque la situació que ocupa, y lo que de ell existeix, diuhen ab gran claretat que los medis tots de que disposava la mesquina tormentaria d'aquellas edats remotas, debían resultar sens força davant sas naturals defenses y lo poderós de sas fortificacions.»

«Serveixli de fonament espadat penyal, que axecantse sobtat d'entre mitj d'una munió de turons serralts y enderrochs, está tancat per solixent y mitjdía, per un pregon barranch que per tals indrets impossibilita la pujada, que ab tot y ésser fahedora per los altres vents, no pot portarse á terme sens recorrer una pendent llarga, y aspre per demés, que desde'l fons del barranch, convertit en ocasions en furios torrent, va pujant fent retoms y giragonças, fins á la matexa entrada del enclós.»

«Est, que agafaba tot lo replá, fou construít ab subjecció als accidents del terreno, y de ell romanen fragments de la extensa muralla que donava á solixent; de las duas torras que unían la matexa ab la de tramontana; y de las altres duas corresponents á ponent y mitjorn, las quals degueren sufrir grans mudanças al portarse á efecte las obras pera construir la iglesia y casa parroquial. Ni's vaja á creure que á lo dit quedás reduhida la ferma y complicada fortificació: las esmentadas constituían unicament las obras de defensa exterior, y en possessió de ella l'enemich, suposant que hagués arribat á empararsen, haurías topat ab un segon castell que enlayrantse entre las duas torras dessus ditas, estava per sa part defensat per una munió de murs groxudíssims y parets revingudas que constituíen una nova plaça, comunicavas per medi d'un pont llevadiç ab la torre del homenatge, construcció atrevidíssima, de la qual se conserva un fragment, la altura del qual de segur no baxa de deu metres, y ab una torra rodona que axecantse á má dreita del homenatge, servía de defensa per costat á la que donava ingrés al segon reclós.»

«Contemplant estos groxudíssims murs, que més que á las sotregadas del temps, s'han rendit á son propi pes; al considerar la posició de est castell, fora quasi bé de la má dels homens, y construít á faysó de niu d'áligas ó cigonyas en lo pich de penyals escarpadíssims; contemplant aquest laberinte de fortificacions que impunement podían resistir las escomesas de aguerrits exercits, que sens altras máquinas que llur força y llur valor, y sens més armas llançadiças que darts aguts ó fexuchs còdols, abans d'arribar al peu de la muralla devían veure llurs hosts delmadas per un esbart d'enemichs invisibles, en quals pits crexia l'ardiment al compás dels avisos comunicats per lo guayta establert al peu del onejant penó al bell cim de l'homenatge, se comprenen perfectament aquella tenebrosa època de la nostra reconquesta, en que tot eran combats, lluytas y barrejas, y aquells homens quals arreus eran las armas, y son descans lo batallar.»

«Arribá, ab tot, un jorn en que no foren menester tanta vigilancia ni precaucions tantas: las algaradas se succehiren menys freqüentment: l'enemich de la fè y de la pátria obligat se vegé á dexar la terra en que atreuit havia posat son peu; los sometents que sa persecució exigía, s'axecavan ja de tart en tart y los que en nom del rey defensavan las forças, qual guarda tenían ençomanada, pagats de las honras y mercès per lo sobirá concedidas; vehent galardons llur valor y llurs serveys per aquell á qui prestat havían sagrament y vassatllatge, y vehentse, per son natural senyor, protegits y amparats en los drets y furs de que's gaudían, compregueren que arribada era l'hora de prescindir d'aquellas feréstegas vivendas, per tant, que d'aquella endavant no havia d'ésser l'exercici de las armas llur ocupació exclusiva. Pensaren ladonchs en devallar á la plana y en construir llurs moradas, de tal manera que en ellas, ab las de la guerra, poguessen alternar las arts de la pau.»

«A esta època se refereix la construcció del palau de'n Ramon de Ramona, y tot en ell revela altres temps y altras costums. Son ámbit espaiós, de forma quadrada, que cenyeix robust mur enmarletat; la cunya y grans tinells, las amplas cavallerissas, la llonga sala que ab bonicas rajolas de Valencia pavimentada, ocupa un dels costats del casal en tota sa extensió, los humils casutxots de servents y treballadors de la terra, situats en l'interior del clós, y fins l'antich roure que en un dels angles del mateix rumbeja sas xamosas brancas, li comunican un aspecte tal de tranquilat y benhaurança, que no son prous á esborrar lo mataçá que defensa la entrada del casal, oberta enfront de la portalada del pati, ni las sageteras que, com en ell, s'obran en tots y quiscum dels marlets.»

«Ab tot, lo que més atrau tant bon punt, s'ha

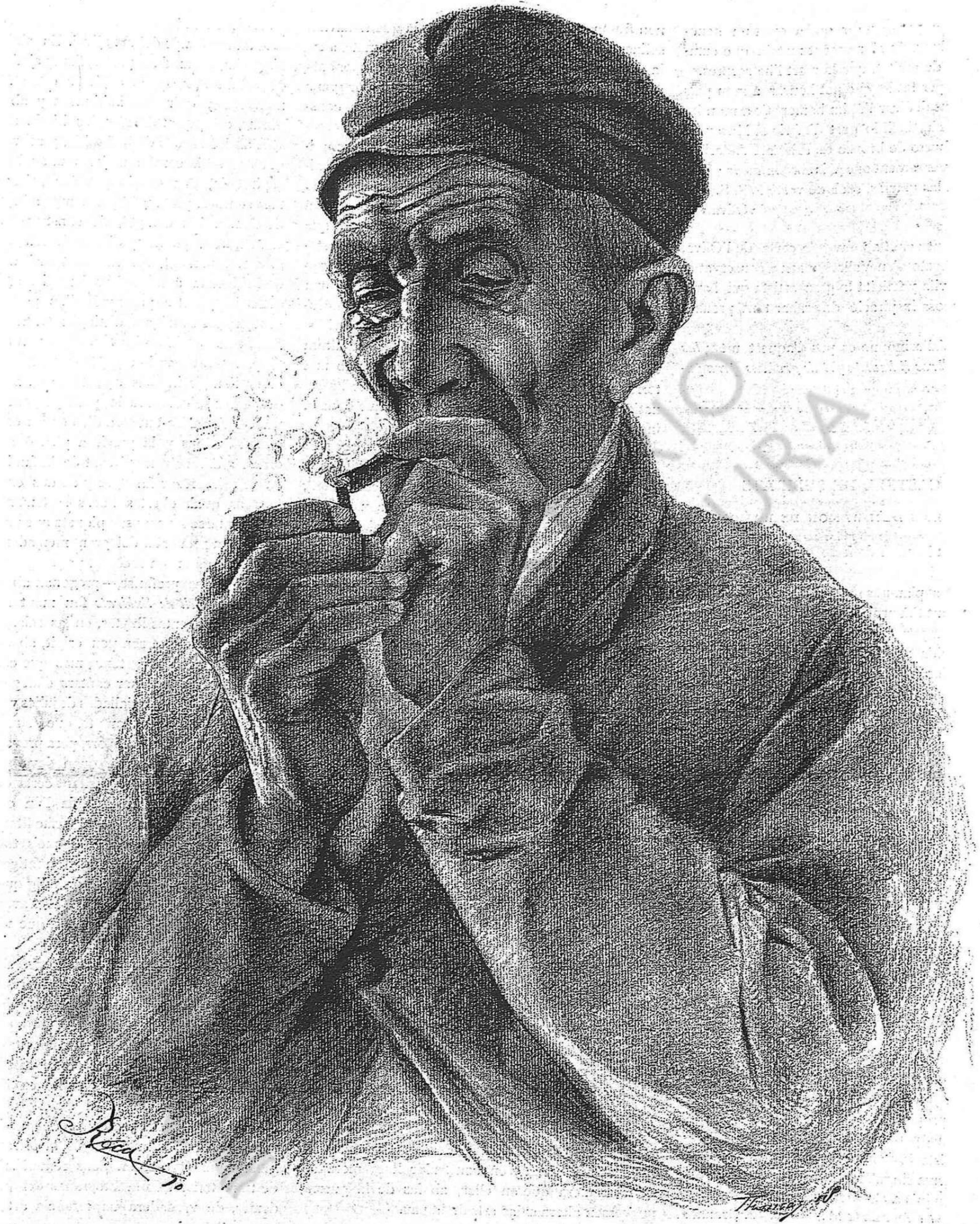
donat un pas en lo cel-obert que forma lo pati interior, es la elegantíssima galería y la majestuosa escala que á la matexa conduheix, obras una y altra dels últims temps del art ojival. En abdos extrems d'aquella, obran duas portas, flanquejadas per fexos de columnetas, quals capitells estan formats per monstres y quimeras hábilment y ab gran cura obrats, campejant damunt los llindars sengles escuts ab los segells de la familia, y sobremontant lo que dona á la cambra major una au heráldica encapitotada, una cucala pot ésser, si es que palau tant suntuós, pertangué per temps á la noble casa de Gralla. Un caragol, de construcció molt ben entesa, tant, que lluny d'ésser defecte, constituíen graciós ornament, serveix de tránsit desde l'angle de la galería á las habitacions del servey, á las quals se penetra per medi d'un portalet que ab prou feynas s'arriba á distingir: tanta es sa senzillesa, comparada ab las obras que van descritas.

«Ja en l'interior, lo espaiós de las nombrosas cambras, l'amplaria dels elevats finestrals, en molts dels quals se conserva lo pedriç legendari; sa disposició simétrica tan fora d'us en las construccions d'aquell temps y la preciosa pica ó ayguera que ornamenta igualment l'escut de la familia, flanquejat de primorosos fullatges y de dos expressius caparrons, quals obertas bocas sostenían las axetas pera rentarse las mans;—piqueta que un jorn degué ésser joya preuada del gran menjador y avuy jau abandonada en un recó del pati, exposada als ultratges de mans profanas,—pregonan ab eloqüencia, que si'l *Castell de Subirats* fou mantas veus testimoni de cruhentas lluytas, en las salas, cambras y tinells del *Palau* á son peu erigit, ab tot y existirhi los matacans y sageteras, més que crits de guerra hi degueren ressonar cantars d'alegría y drinchs d'anaps y las francas rialladas de juliós y animat festí.

«Y tenirse deu en compte, que de res se descuydaren los poderosos senyors, pera prevenirse contra un inesperat cop de má, quan devallaren de son antich niu de cigonyas. Visitant certa dependencia del pis baix, se veu la entrada d'un camí cobert, per medi del qual, ab la major facilitat que imaginarse puga, atesa la obra de que's tracta, se pot pujar al vellíssim castell sens gran fatiga y sens que falten jamay ni ayre ni claror, puig que abdós penetran en la tortuosa senda, al través de certas oberturas per tal art practicadas, que ni's cegan ni exteriorment se traslluhexen.

«Tals son en breu resum lo *Castell de Subirats* y la *Torre Ramona*, y tals las impressions que'n nosaltres produí sa vista en una rápida excursió que ferem no fa gayre temps.»

Las apuntacions que van transcritas, traducció d'un article que publicá nostre distingit amich D. GAETÁ VIDAL DE VALENCIANO en lo *Diario de Barcelona*, corresponent al dia 15 de Desembre de 1870, las havem judicadas de gran profit pera acompanyar lo dibuix tramés al Director de LA ILUSTRACIÓ CATALANA. Sens renunciar al propòsit de trametre altre dia fotografias del pati, escala y demés, de verdadera importancia artística, que's conserva en lo *Palau* ó *Torre Ramona*, afegirém algunas noticias, que baix lo punt de vista históric avaloran dit treball, fentnos un deber en consignar la justesa de las apreciacions del senyor Vidal, ja que per los detalls que cridaren sa atenció, no sols determiná perfectament la època de la construcció de la *Torre Ramona*, sinó també, y es més notable, lo nom de la poderosa familia catalana que la ordená. Tretas son y extractadas ditas noticias del plet que los ajuntaments y vehins del terme de Subirats y Parroquias, (Subirats, Lo Bern, Sant Sadurní de Noya y Sant Pau d'Ordal), sostingueren contra los senyors de Milsocós, (Casa Ramona) en virtut d'abús en la indoguda exacció de delmes, que fundada en títols singulars, pretenía retenir en força de Real Sentencia, dictada á son favor per la Audiencia, en 27 de Novembre de 1699.

UN FUMADOR, DIBUIX PER JOSEPH ROCA.

Convé saber, primerament, que lo Rey en Ferrá, marit de la primera Isabel de Castella, en l'any 1513, vengué á En Miquel Johan Gralla los delmes que percebía y podía percibir en la Universitat y terme de Subirats.

Posteriorment, en 1521, D. Carles, y sa mare Dona Johana, ab consentiment de dita Universitat, vengueren per preu de 1797 lliuras al referit Gralla lo castell y terme de Subirats, ab sas entradas y eixidas, drets y pertencencias, y la jurisdicció civil y criminal alta y baxa.—Es d'advertir que dit consentiment se judicá indispensable, per quant, per privilegi del Rey En Pere III, de l'any 1334, fou

promés á la Universitat de Subirats, que no exiria del domini Real, so es que no fora enagenada per la Corona, de manera que haventse faltat á lo promés en lo privilegi referit, en virtut de venda que's feu posteriorment, de dit Castell, terme y jurisdicció á D. Ramon Alamany de Cervelló, la Universitat, en 1480, sol·licitá la nulitat de la venda, y la Audiencia per Real Sentencia de 19 d'Octubre de 1493, declará que procedia la reincorporació á la Corona, y condempnà á D. Guerau de Rocabertí que s'havia mostrat part en la causa, per mort de D. Ramon Alamany de Cervelló, á otorgar á S. M. la retrovenda d'aquell Castell, terme y jurisdicció.

Convenient judicam dexar consignat que los que prestavan homenatge al Senyor del Castell y Baronia de Subirats, gosavan los drets concedits als qualificats de homens *propis solidos y afocats*.

Feta la venda esmentada per D. Carles y Dona Johana, trobam que la Universitat posá plet á un D. Francesch Gralla, sol·licitant la reincorporació á la Corona del Castell y terme de Subirats, ab sas entradas y eixidas y jurisdicció civil y criminal alta y baxa, y per Real Sentencia de 30 d'Octubre de 1568, setanta cinch anys posterior á la esmentada, se declará que hi havia lloch á la reincorporació, condempnant á Dona Lucrecia de Moncada y Gra-

EN PERILL DE RELLISCAR

lla á otorgar retrovenda á S. M. d'aquell Castell, terme y jurisdicció, y reservant per altre judici lo dret á la casa castell (avuy *Torre Ramona*), que sostenia dita senyora, pertanyerli per haverla edificada son pare D. Francesch Gralla.

No cal dir, donchs, que en virtut de dita sentència la casa Gralla quedá sens lo castell, terme y jurisdicció, y en lo pertocant á la casa construïda per D. Francesch, pare de Dona Lucrecia, no pogué alegar altres drets que'ls que li pertanyían en virtut de la venda otorgada. en 1513 per lo rey En Ferrá, á D. Miquel Johan Gralla, y las otorgadas á D. Francesch Gralla per Galcerán de Barberá, Miquel de

Montbuy y Dionisia Johana y Johan Dionis de Subirats, en los anys 1531, 1536 y 1542.

Lo que en dit terme per los esmentats motius possehia la casa Gralla fou venut en 27 de Janer de l'any 1611, per preu de 37,600 lliuras, á D. Joseph Milsocós, per D. Gaston de Moncada y Gralla, fill de D. Francesch de Moncada, marquès de Aitona, y Dona Lucrecia Gralla, essent d'advertir que al referit D. Gaston, sols se'l reconexia com dueny y senyor de quatre masos, y onze pessas de terra; mes no com Senyor del Castell y Baronía de Subirats.

L'adquisidor dels drets de la casa Gralla, en 1611, prenent haver adquirit los delmes, drets y

demés del Castell y terme de Subirats, com á possessor *universal* que era del territori, en virtut dels diferents y particulars títols dels anys 1513, 1531, 1536 y 1542, posá plet á alguns particulars, pera que li pagassen lo grá ab garba, pretextant, que se'l defraudava pagantli ab mesura.

La Audiencia sentenciá á son favor en 17 de Septembre de 1620, y amparat ab ella visitá lo Milsocós las Parroquias y dirigí una alocució als Jurats y singulars, encaminada no sols á exigir la satisfacció del delme segons lo decretat en la sentència, sinó á tenir la propietat en una part del territori, pera lo qual prengué arbitraria possessió d'una pes-

sa de terra de quiscuna de las Parroquias, manant després per medi de pregó que fos pagat en los delmes d'aquella manera, es dir, ab garba.

Ab motiu de las guerras que sufrí Catalunya en temps de Felip IV, lo Marquès de los Velez ordena l'enderrocament dels castells de Castellví de Rosanes, Subirats y altres, en los quals se feyan forts los partidaris de la causa catalana, y molestavan desde ells á las tropas de Castella, principalment quan desde Barcelona se dirigían al camp de Tarragona, passant per Martorell, y no per la marina.

No sabèm quant ni com passaren á la familia Ramona los drets y patrimoni que la familia Milsocós tenia en Subirats, mes trobam que aquella tractá de eludir lo compliment d'una sentència dictada á favor de la de Milsocós en 27 de novembre de 1699, y que havent prés molt partit en favor de la causa de l'Arxiduch, li foren sequestrats tots los bens; per qual motiu suplicá al Rey lo sobressahiment de la causa, á fi de poder estar en possessió del delme universal, (que no li corresponia), y que's procurá per medi de arrendaments cautelosos y poch delicats. Mes haventne hagut esment los Ajuntaments, amparats en aquella mateixa sentència, se resistiren per medi de plet que á la fi fou sentenciat á son favor, desaparexent de est modo la última reminiscencia del dret feudal en la antiga baronia de Subirats.

RAFAEL MIR.

PRIMAVERA

AL MEU BON AMICH EN JOAN SITJAR Y BULCEGURA,
LO CANTOR DE LA BELLA Y PINTORESCA AFRAU DE LA
VALLD'ARO

L'hivern s'es acabat. Las neus derrereras
que cobrian graníticas cingleras,
van fonentse al escalf del sol d'Abril;
l'oronell ja es vingut de Moreria;
rebrolla l'alegría
com los tanyes de la soca més gentil.

Las ginestas perfuman las marjadas
y, pe'l mitj de las penyas escarpadas,
se desclouhen las rosas de pastor;
l'orizont va extenent sa llum més pura;
fresseja en la espessura
l'aucellada, johint d'un temps millor.

La rogenca y temuda torrentera
s'ha tornat, al florir la primavera,
vistosa cinta de polit cristall;
verdeja ab ufanor la extensa plana,
com tórtora galana
revestida ab la neu d'un nou plomall.

L'oratjol va gronxant la verda espiga;
la sarment, poch á poch, s'entortolliga
per la cama robusta del fruyter;
van obrintse las violas y rosellas;
cobert de flors vermelles
nos mostra son brancatje'l magraner.

La vida brolla arreu; naix la esperança;
las llágrimas d'amor ó d'anyorança
las axuga'l bon ángel del consoli;
lo pensament recobra sa ardidesa,
com la naturalesa
fecunda al calor dels raigs del sol.

Primavera feliç!... ¡beneyta sias!...
tu'm retornas los plors, las alegrías
qu'enriquieren mos anys de jovencel;
al veni'l reyetó, fugen mas penas,
la sanch bull en mas venas,
mon esprit ja descobre un clap de cell...

¡Oh nina del meu cor!... llum de ma vida,
garlanda de poncellas exquisida
qu'enjoyas lo meu pit ab ton perfum;

¡no esguardas del bon temps la renaxensa?...
Ton ésser y ta pensa,
¡no's creman ab la flama que'm consum?...

Avuy, tot es amor!... canta l'aucella
saltironant festiva ab sa parella,
lo remoreig tan agradós del riu,
la selva ab armonías misteriosas,
la flayre de las rosas,
los dolços aleteigs entorn d'un niu.

Dexóndat, amor meu!... rèb la besada
que ab sa boca de lliri, perfumada,
la primavera't dona per present;
son puríssim alè banye tos polços,
y ab sos afalachs dolços
s'obrirán los tresors del sentiment!...

Com blanca y axerida colometa,
jo'n tinch, allá á vall, una caseta
cercada d'hortas d'ufanós conreu;
altíssim bosch de pins al fons negreja,
y en sos voltants rumbeja,
dels esplets més triats lo bé de Deu.

Al racés d'un bell puig rublert d'aizinas,
guarnits los finestrals de clavellinas,
s'axeca bonicoya sobre'l prat;
la perfuman los boxos y murtreras:
pinçans y cardeneras
li coronan l'exida y lo teulat.

¡Oh!... vínatenhi prest, ma dolça aymía...
si'm diguesses que nó, jo'm moriría,
trocejat d'anyorança lo meu cor;
¡oh!... vínaten á ser flor montanyana
que aquí, com á la plana,
no't faltarán los goigs en abundor.

No't sápigas pas greu, d'ésser pagesa:
tos atractius, ta noble gentilesa,
creixerán ab los ayres del terror;
la rosa en los jardins es més ufana
que mentres engalana
d'un rich palau lo cisellat pitjer.

La pagesía, es l'honra de la Terra;
es lo mur que detura, en temps de guerra,
de la raça enemiga l'invasió;
ella serva la llengua dels meus avis,
la fé porta en los llabis,
y es l'estoig de la vella Tradició.

¡Ayl!... ¡com refflorirá aquesta masía,
que ab la volguda Mare, que al cel sia,
va perdre lo seu ángel tutelar!...
Tu serás la mestressa carinyosa
que sabiament disposa,
y de tothom sab ferse respectar.

Lo servey, ab frisança, ja t'espera,
y assegut en rodona, prop de l'era,
sé que ab veu baixa n'ha enrahonat de tú;
y, més que ta bellesa peregrina,
la joya diamantina
de tas virtuts, no's calla pas ningú.

Los plers que la masía ha de donarte
no sab la meva llengua ponderarte,
puig solzament veninhi'ls pots sentir;
la pau y la quietut que s'hi respiran
al pensament inspiran,
de l'ánima las penas fan guarir.

Al estiu pujarém allá á l'ermita
que'l poble, en gran aplech, cada any visita,
portanthi las ofrenas que ha promès;
per la festa major tot es gaubansa,
puig lo jovent no's cansa
y punteja sardanas d'allò més.

¡Quín gosar, vida meva, á trench d'albada,
seguint las fexas, mollas de rosada,
qu'espurna de l'orenga la verdori!...
Festívols corren los ramats d'ovellas,
que, al só de las esquellas,
al prat s'enmena'l matiner pastor.

De l'esglesia vehina la campana,
la canço del pagès que s'ou llunyana
mentres guía l'arada ó va batent;
las notas que don l'aura ab son salpteri!...
¡si'n tenen de misteri!...
¡si'n tancan de bellesa y sentiment!...

Aquí, se t'omplirá'l teu cor de ditxa,
quant vejas á curull plena la sitja
y vessant los graners en abundor,
lo most novell, que al cim del cup n'arriva
los trulls molent l'oliva,
de fruytas y avirám lo rich tresor

Aquí, serás volguda y respectada
y quant vajas á missa, endiumentjada,
t'asseurás en lo banç, prop del Roser,
al eixir, los vellets farán espera,
y ab cara riallera
t'honrarán la pubilla y lo parcer.

T'asseurás en l'escó de la velluria,
hont, gayre-bé, ja prop d'una centuria,
la pobreta ávia meva's va sentar;
y en las nits del hivern, fredas y humidas
rondallas axeridas
nos contarán'l bover, vora la llar.

Los pobres te dirán sa providencia
quant, plorosos y ab tota reverencia,
lo pa de casa rebín de tas mans;
los masovers, sa rica protectora,
y't lloharán, á l'hora,
al poble y á pagès, petits y grans.

¡Oh!... vína ja aprop meu, toya florida,
y á pleret volará la meva vida
perfumada ab ta olor, fresca y suau;
per mí, serás la estrella lluminosa
que en hora ben ditxosa
ha vingut á brillar en mon cel blau!...

Com blanca y axerida colometa,
s'axeca, allá á la Vall, una caseta
cercada d'hortas d'ufanós conreu;
es lo niu falaguer de ma ventura;
¡anèmsenhi, hermosa,
y serás tu, la reyna del cor meu!....

JOSEPH FRANQUET Y SERRA.

NIOBE

NOVELA CATALANA DE JOSEPH PIN Y SOLER.

Quatre ó cinch anys enrera, quan en lo camp de la novela catalana se gosava olímpica beatitut que res alterava, ja que tots havían quedat conformes respecte als noms y las categorías dels escriptors que conreuhavan tal género de nostra literatura, aparegué de sobte un manuscrit fexuch, ab sello de Fransa en sa cuberta, que s'encarregá d'imprimir *La Renaixensa*.

Seguidament lo nom del autor s'esbombá per los círcols literaris de casa nostra y un arronsament de espatillas ignorant é indiferent l'acompanyá en totas las conversas.

¡Joseph Pin! ¡Quín nom! May l'havía sentit anomenar. ¿Y d'ahont surt ara aquest jove que vol entrar per la finestra?—deyan los més al parlarse de *La familia dels Garrigas* y de son autor.

Mes tot seguit sortirem d'angunias, esfullarem lo llibre, lo comensarem á llegir ab desconfiansa y ben prompte quedarem encisats per lo frescal del estil y del llenguatge, per l'ayre catalanesch de la novela. Ja s'havía aclarat nostre primer dubte; l'obra valia. Pochs días després coneguerem la personalitat física del autor. No era cap jove, encara que tampoch pogués dirse que no ho era: bastant pèl blanch en barba y bigoti semblavan aumentar la importancia de sas obras ab lo prestigi de la esperiencia y també donavan lloch á suposar que podia molt bé

ésser real la fábula de la família Tarragonina que ab tanta veritat descrivia en Pin.

Entrant en lo gènere de la novel·la, los crítichs (nòtis be que no ofici de tal) declararen entre tots que pertenyia de plè al gènere naturalista, realista, impressionista, etc., ab lo qual sorprengueren en gran manera al autor que no sabia donarse compte de que escrivint sa concepció *sicut rajat* sense convencionalisme ni traba d'escola, hagués alsat bandera á lo Dickens, á lo Daudet, á lo Bret Harte, que tots aquestos noms y algun altre menos digne que ells de publicarse, acompanyaren los articles bibliogràfichs.

La segona novel·la ja fou esperada com candelletes, y al publicarse *Jaume* ja se li feu á en Pin l'acatament degut á son reng de novel·lista catalá, ab tributs justíssims d'alabansa y respecte.

Y ara finalment, *Niobe*, qu'es la tercera y tal volta darrera part de *La familia dels Garrigas*, ha produhit idénticas demostracions. D'aquesta obra anem á parlar lleugerament (que d'altra manera no podríam ferho encara que volguésem), exposant nostra opinió franca y poch pretenciosa.

Suposem als lectors enterats dels arguments respectius de *La familia dels Garrigas* y *Jaume*; en aquesta darrera se dexa á Guadalupe pròxima á la eternitat; donchs bé, en *Niobe* se comensa ab la infantesa del Ramon, fill de Jaume y Guadalupe que viu ab son padri Mossen Narcís y la senyora Pona, lo tipo més sencera ment dibuxat de las novel·las de en Pin.

Mort lo *Padrinet*, l'orfe de pare, en Ramonet, apren un ofici que comensa per ser de músich del teatre y acaba en ebanista; coneix després á una minyona tota ingenuitat y bon cor, la Emilia y á causa dels entrebanchs que á sos amors posa la familia d'aquesta per no conèixer á sa mare, se decideix á viatjar en sa cerca, guiantse ab los timbres de las cartas que en *Jaume* escribia á Mossen Narcís.

Procurant lligar caps de tals cartas ab los mots, per ell indesxifrables, que contenen, fá son enternidor viatge y després d'haverse trobat al costat de sa mare sens saberho, torna á Tarragona esperansat pera lograr son anhel, l'afany únich de sa vida, la Emilia.

No ho logra perque una malaltia febrosa l'ajau al llit, y després de gastar tots los reconets de la tia Pona, es portat al hospital ahont mort sol y vern cridant á sa mare. Lo final, si que recorda, vulgas no vulgas á Dickens. La festa major de Tarragona omple'ls carrers de bullici y gatzara y en aquells días arriba Guadalupe, *la reyna daurada*, la lloca que dexa anar los pollets aygueta avall, pera abraçar á son fill, trobantlo ja mort. La novel·la s'acaba ab una escena que tenen á l'altra part de la ciutat, en vistas del cementiri, Guadalupe y la tia Pona, vella, miserable y boja ab la manía constant en ella de mestressejar com en los bons temps dels Garrigas.

Aquest es l'argument que ha donat camp á en Pin pera escriure capítols magistralment, com son lo dels pobres d'esperit, la mort de Mossen Narcís, los Esquellots del casament d'en Fradalicu, Cops que's tornan no fan mal, L'arbre de Nadal, La santa Casa y Niobe, qu' es lo final.

De tots ells parlaríam en particular y ab detenció com se merexen, mes axò correspondria á un crítich, y ja havem dit que de tal no actuavam.

En aquest llibre hi trobaran los qui'l llegixin, que deurían ésser tots los aficionats á la bona literatura, estil fácil y bastant correcte, veritat, molta veritat, tal volta.... massa veritat en alguns passatges, quadros animats que sembla que'l lector los veja y que l'autor los haja presenciat y sobre tot un interès y un sentiment molt notables, sense enfarfegament d'efectes ni d'imatges d'escenografia.

De segur que á tots los passarà com á nosaltres que riguerem y plorarem precisament en los llochs ahont l'autor s'ho proposá, cosa que fá l'elogi més

gran de la notable novel·la *Niobe*, última, brillant y valiosíssima joia, filla de la ploma justa y verdadera d'en Pin.

BONAVENTURA BASSEGODA.

ENTRE VILAFRANCA Y SANT FELIU

(NOTAS D'UN VIATJER)

Esmena d'una omisió involuntaria.—Al Colegi de Sant Ramon de Penyaforat.—Datos elocuentes.—Recort d'un bisbe exemplar.—La alegria d'un noy.—En lo Colegi de Sant Elías.—Las Carmelitas.—Davant del sepulcre de don Manuel Milá y Fontanals.—Un artista y un industrial notables.—Una tarde entre jardins y bons amichs.—Lo Centre del Llobregat.—Un poeta que promet.—Entre Sant Joan Despi y Sant Feliu.—Viver de tencas.—Tornada á Tarrassa.

Tenint quelcom á fer en la comarca vilafraquinna, aní á Barcelona á despedirme d'alguns amichs fills d'aquella encontrada, y al preguntárloshi si hi volían alguna cosa, me sorprengué la unanimitat ab que'm recomanaren que no dexás de ferhi una visita al Colegi de Sant Ramon de Penyaforat. Entre las de tals amichs me forsa sobre tot la opinió del senyor Cañas, acreditat advocat de Vilafranca. Vaig pensar que indubtablement debía ser molt notable y'm proposí esmenar la involuntaria omisió en que vaig incórrer l'altra vegada per no saber á temps ahont es aquell importantíssim centre d'ensenyansa.

Axís que arribí á Vilafranca vaig enterarme de que ocupa un palau del Marqués d'Alfarrás, que en ell hi donan la primera y segona ensenyansa los PP. de la Sagrada Familia y que deu sa existencia á la patriótica iniciativa d'uns quants vehins ilustrats que sens reparar en gastos ni sacrificis, compregueren la urgent necessitat de que una vila de tal importancia, centre d'una comarca poblada y rica, contés ab un establiment d'aquella mena y á la corresponent altura pera la educació de sos fills, y treballaren sens descans fins á conseguirho després de haver vensut molts y grossas dificultats.

Enterats de mon desitj de veure'l, s'oferiren á acompanyarmhi dos dels socis fundadors, que, segons després se'm digué, son los que més han contribuít á la próspera vida que avuy té l'establiment entre'ls demés als que deu molt. Aludexo al conegut banquer de Vilafranca don Joseph Roig y al reputat vinicultor don Joan Vía, individus de la Junta Directiva.

Lluhent de tan net, á pesar de las malifetas del temps, aquell palau nobiliari y rebossat de nou, tot seguit qu'entreu per sas amplas salas y galerías, de sostre elevadíssim, vessants de llum y d'ayre pur, veyeu confirmat lo crèdit d'aquella institució religiosa pera la ensenyansa de la infantesa y la direcció de la joventut, ja en l'ordre y compostura dels alumnos, y sa aplicació en las diversas aulas, ja en la unitat armónica dels que hi van á aprendre lo útil al costat de lo agradable; los estudis de Ciencias, del Comerç y de idiomas alternant oportunament ab los de Lletres y de Bellas Arts, de modo que uns servixin d'estímul y complement dels altres, tot baix la sòlida base de la moral cristiana.

Al pasar per los gabinets de Física, Química é Historia natural, com m'hi cridessen la atenció los valiosos elements que contenen, me digueren los senyors Roig y Vía:—Bona part d'ells son deguts á la generositat del senyor bisbe de Vich, fill de Vilafranca, que ha fet ademés altres valiosos donatius pera'l colegi.

—No sabia jo que fós vilafraquí lo ilustre doctor Morgades,—vaig respondre,—y no he d'oblidarme de consignarho en LA ILUSTRACIÓ.—

En lo Colegi de Sant Ramon no hi faltan ni gimnás, ni llochs d'esbarjo pera que s'hi realisi degudament lo de *mens sana in corpore sano*, sobre tot una

magnífica galería d'hivern ahont poden jugar ab tot desembrás alguns centenars d'alumnos. Conegut lo zel dels PP. de La Sagrada Familia y la competencia dels dignes professors del Colegi, ja's compendrà la impressió agrãdabilíssima que'm causá lo establiment. Axis ho vaig manifestar á tots, inclòs lo il·lustrat P. Piera, son actual Director. Lo nombre de alumnos, ja considerable, va cada día en augment, y no dubto que, de seguir com fins ara, sa renomada traspasará las fitas de la comarca del Panadés.

Al despedirnos del Colegi (era precisament la hora de sortida) un hermós noy de uns 9 anys, qual inteligenta fesomia indicava salut y satisfacció, vingué á fer algunas festas al senyor Vía.

—Ja ho veu,—me digué corresponent paternalment á aquellas festas lo distingit vinicultor,—ni á aquest ni á cap de sos companys es necessari preguntárloshi si están contents en lo colegi.

—Cert,—responguí,—ben clar ho diu sa alegría.

Després D. Modest Duran, un dels reputats professors del Colegi de S. Ramon, tingué la atenció d'acompanyarme á visitar lo de *Sant Elías*, que també disfruta de bona anomenada pera la ensenyansa de la dona, y dirigit per monjas carmelitas.

Inmediatament vaig observar que pera las 200 y tantas noyas que s'hi educan es un veritable plaher la assistencia, una festa del treball, y que la emulació més viva que entre ellas s'estableix en las feynas es la de agradar y complaure á sor Margarida, la digna superiora, jove basca que á totes las tracta ab un cuydado maternal y que realment ha nascut pera aquest honrosíssim quant difícil sacerdocí de la ensenyansa. Axis es que las pensionistas per res hi anyoran á sas mares.

Lo local correspon, per sas proporcions y comoditats, á la importancia del establiment, sent sas condicions higénicas inmillorables. Vaig veure cartipassos de noyas de sis anys que podrían servir de models, y labors notabilíssimas, entre ellas brodats al relleu, que semblavan cisellats. En la secció de contabilitat hi vaig veure també alumnas molt aprofitadas, lo qual es de molta importancia, perque han de saber contar bé, si han d'administrar bé una casa, ó exercir qualsevulla ofici. En fi, en lo colegi de *Sant Elías*, una de las més lloables cosas, es lo método d'ensenyansa.

Vaig creure com una de mas principals obligacions d'escriptor viatjer, visitar lo cementiri de Vilafranca pera contemplarhi la tomba de D. Manuel Milá y Fontanals, y meditar una estona davant las venerables cendras d'aquell home que tanta gloria doná á las Lletres y á las Ciencias.

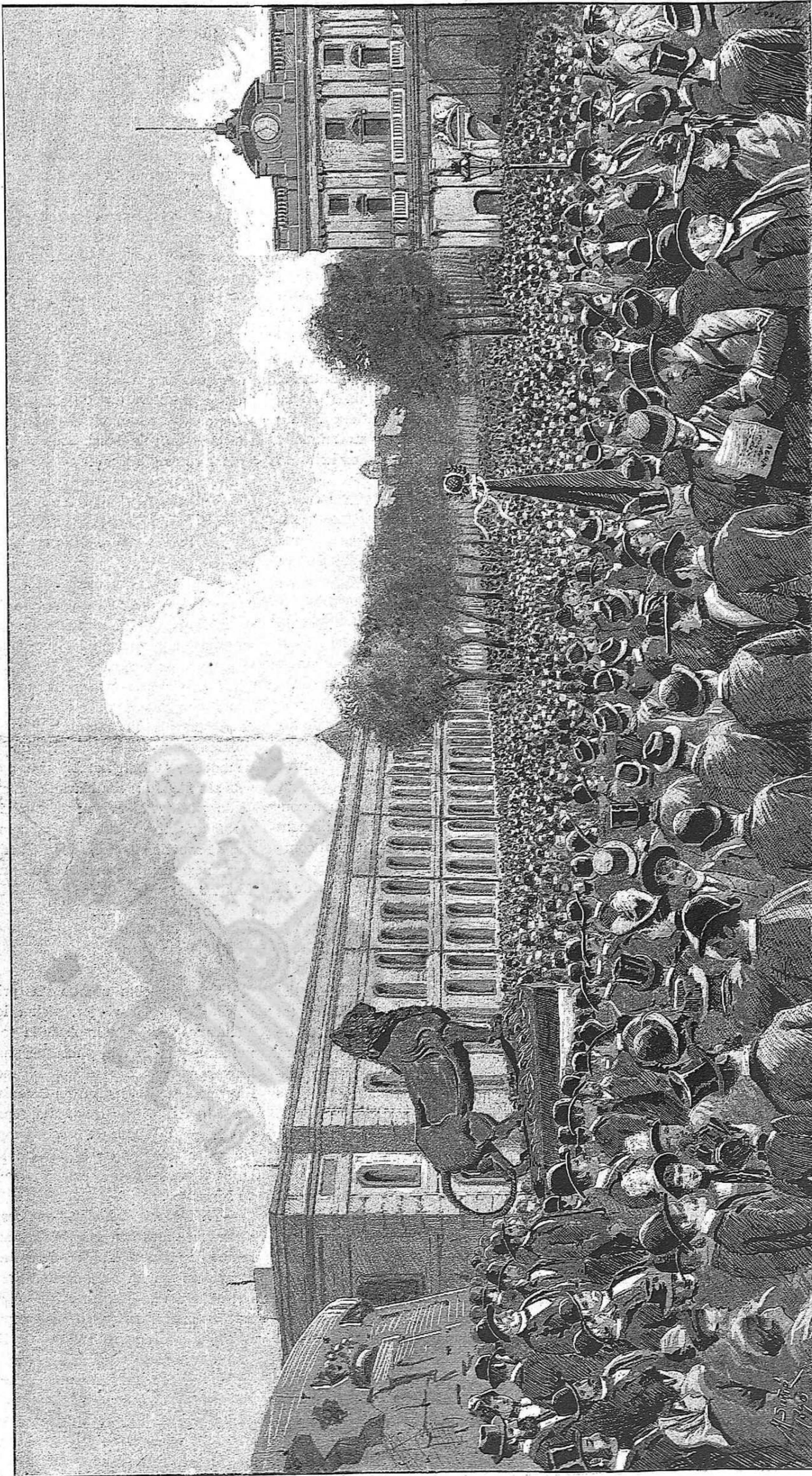
No he de descriure la tomba, reproduhida á son temps en LA ILUSTRACIÓ, com tampoch la inscripció redactada per en Menéndez Pelayo, tan ben grabada per cert en lo marbre, que preguntí'l nom de son autor.

—D. Antoni Espinach,—me respongueren,—lo marmolista més conegut de Vilafranca. Es qui feu també la preciosa lápida que li ha cridat tant la atenció en la iglesia del cementiri.

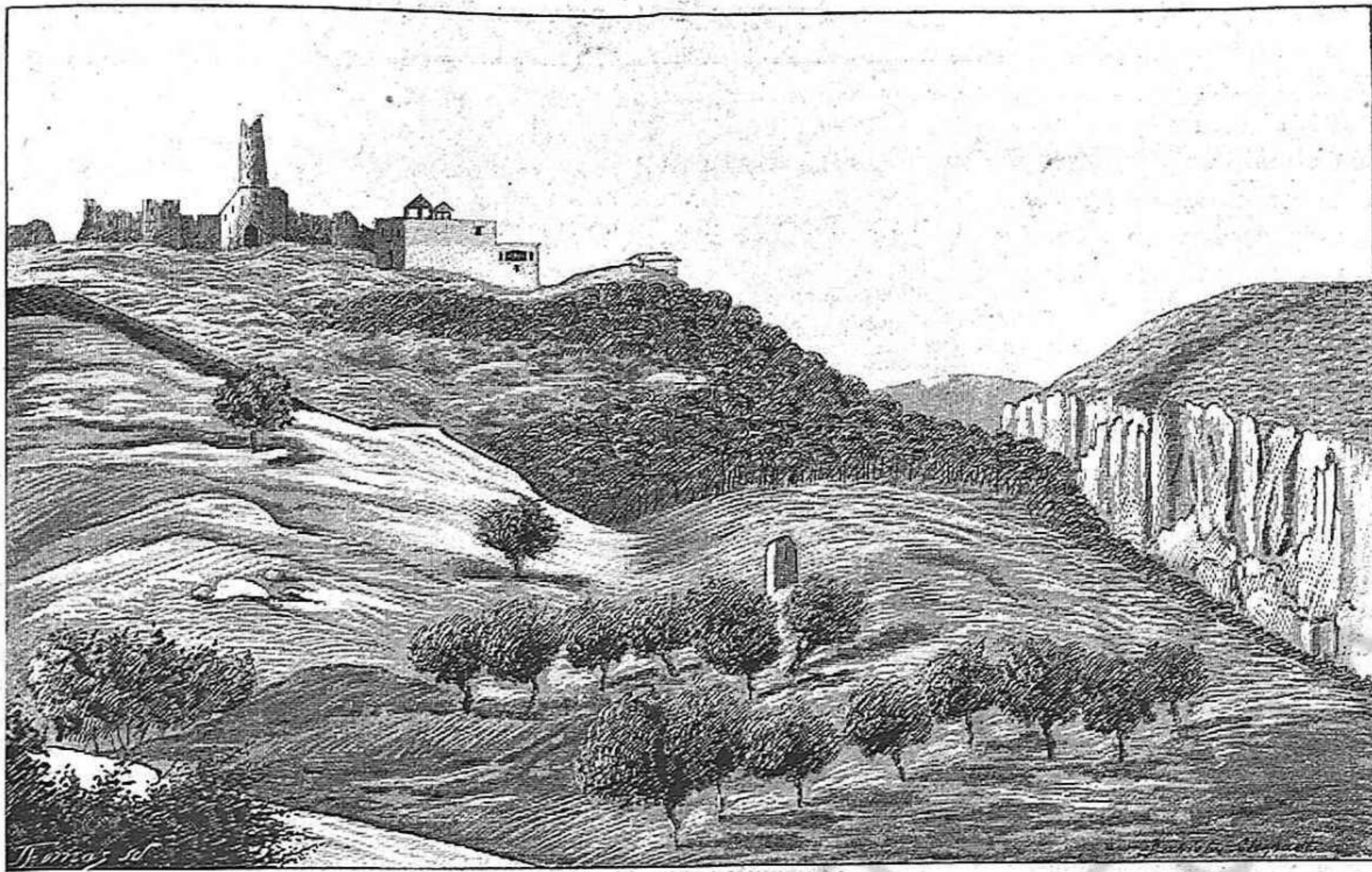
Los caràcters gòtichs y los baxos-relleus que cisella lo senyor Espinach pera sepulcres, semblan esculpits per aquells artistes del Renaxement, als que devem obras tan famosas.

De tornada del cementiri, m'acompanyaren al taller de fundició de coure y construcció de bombas y lampisteria de D. Joan Vidal, á qui de nom conexia per haver sentit alabar sos pulverisadors y sobre tot sas magníficas bombas pera lo trasbals de ví y tota classe de líquits y també pera apagar incendis, las que son de raig contínuo.

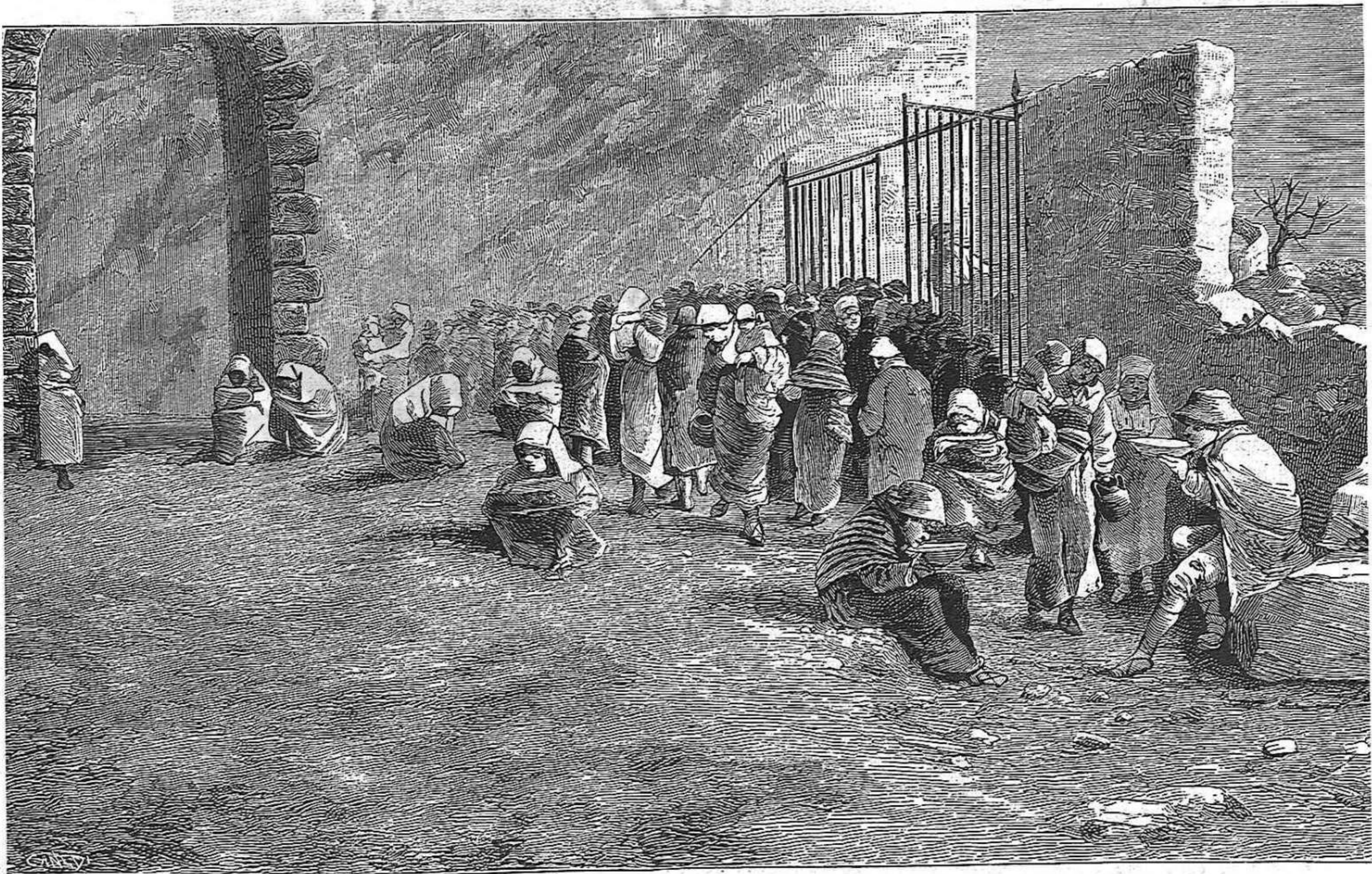
Jo havia vist funcionar las bombas Vidal en varis

BARCELONA. LA MANIFESTACION DEL 1.º DE MAIG, PER M. SUÑÉ.

LO CASTELL DE SUBIRATS, PER J. SUBIETAS-LLEOPART.

LA SOPA DEL CONVENT

cubs y magatzems. Trasmalsan una carga per minut y sa marxa es tan lleujera, que un home las fá anar tot un día sens cansarse. Son de construcció tant sòlida com esmerada, y's montan enginyosament sobre petits carretons de ferro, que ab suma facilitat las transportan d'un lloch al altre.

La casa Vidal té torques cilíndrics, màquines de foradar, etc., y roscas també cilíndricas pera dexar sas feynas á la altura de lo mellor del estranger. Vaig veure funcionar son pulverisador, no estranyant que se'n hajan venut tants, perque ademés de ser molt manejables y dividir lo raig molt finament, lo projectan á bona distància, y per totxo que sia l'home que'l maneja pot ell mateix adobársel si li sobrevé algun defecte. Tan senzill es son mecanisme.

No s'ha de confondre lo sistema de bombas Vidal, de raig continuu, ab lo d'algú que imita lo sistema francès de dos cilindros, pretenint haverlo modificat. Segons mas noticias, aquesta es la fundició de coure més antiga de Vilafranca. Be mereix, donchs, un recort tan reputat industrial.

* * *

Al tornar cap á Barcelona vaig aturarme una tarde á Sant Feliu, ab l'objecte de saturar los meus pulmons de l'oxigeno embaumat que's respira entre la ufanosa vegetació de las hisendas dels marquesos de Monistrol y de Castellvell, y vaig visitar un nou centre tiulat «Centre del Llobregat», que per los triats elements de cultura que conté, es dels principals que he vist en son género. A la gran iniciativa que en sa fundació evidenciá son digne president senyor Toy s'hi afegí la ajuda de nostres amichs lo distingit notari don Manel Crehuet, los reputats procuradors don Ildefons Llorach y don Bonaventura Camprubí y altres personas que per sas qualitats forman un núcleo de veritable ilustració y de poderosa influencia social dintre y fins á fora de aquell terme.

Vaig saludar al avi venerable y meritíssim vinctulor don Joseph Solá y Bardolet, que ha enriquit son museo numismátich ab nous y preciosos exemplars, y també á un jove poeta que promet, don Adolf Camps y Cortés, de qual estre ja'n veuran alguna mostra nostres lectors. Es nebot del distingit artista don Remigi Cortés.

Me digueren que don Eusebi Güell havia tractat ab don Sebastiá Codina pera adquirir part de las terras que l'últim posseheix en lo terme de Sant Joan Despí, ab l'objecte de edificarhi una gran fábrica, noticia que aquests pobles han rebut ab gran satisfacció. Després de tot, lo senyor Güell se decidí á construhirla en terrenu propi, enclavat en lo terme municipal de Santa Coloma de Cervelló. Dant una volta per aquell hermosa ribera del Llobregat, vaig enterarme de las favorablas condicions d'aquell terrenu per un gran establiment industrial, per sa situació entre Sant Feliu y Sant Joan, sobre l'ampla carretera que'ls comunica ab Barcelona. Aixís es de esperar que no faltará algun altre industrial d'empresa, que adquireixi aquell terrenu en benefici propi y de la comarca.

Entre'ls nous atractius que vaig trobar en la Torre blanca me cridá sobre tot l'atenció un viver de tencas, en lo que s'hi veu tot seguit l'intelligent cuydado de don Simon Dot y la manera ab que sabia correspondre á la estimació ab que'l distingia lo malaguanyat marquès de Monistrol y á lo que'l considera tota sa familia al encarregarli la direcció d'una finca de tal importancia.

En lo aristocrátich parch de Castellvell hi vegí també novats y lluhidas mostrats del gust y de la inteligencia de son encarregat don Antoni Planas y Pons.

Y ara, tornem á Tarrassa, que ja se'ns dispensará l'haguem dexada per aquest número, quan tantas

y tan interessants cosas me quedan per dir de sas industrias, de sas costums y de sas hermosas donas.

L. GARCÍA DEL REAL.

ELEGIA

(A LA MEMORIA DE MON AMICH FÉLIX LLOBET).

¡Oh dolç amich! company inolvidable
del qui la mort impia,
com dallador que sega un camp ans d'hora,
ha copsat ¡ay! los jorns de ta existencia
quan eran al florir y treure ufana;
dexam qu'esmenti ton recort suavíssim
enfront de ton sepulcre
y que planyentme ¡las de mi! anyorívol
d'aquell passat ditxós en que ta vida,
pariona de la meva,
descapdellavas' entre erols de somnis
y d'esperanças gayas
(¡castells en l'ayre que, com flors, no duran)
vinga, ab los truchs de ma modesta lira
á destorbar, interrompentla un rato,
la santa pau, la quietut sagrada
en que tos ossos dormen
mentres ton ánima assoleix la glorial

¡Mes ay! ¡qu'esmentaré que grat te sia?
¡tal volta tos amors? aquestos, Félix
t'umpliren á corull de dol y llágrimas;
¡ta joventut mellor? tal volta aquella
edat en que felissos
eram tu y jo ignocentas papallonas
en voladuria sempre als materns brassos?
¡oh mon amich! ¡qu'esmentaré, si fóres
en lo jardí del món, la flor modesta
aprop de la que passen
los més indiferents; los pochos, altívols
no assaborint la flayre deliciosa
que cap al cel se'n puja
y que'l bon Deu recull, la gloria umplintne?
¡qu'esmentaré de tu, si may tingueres
ni més aspiracions, ni altres disitjos
que'ls propis dels cors nobles;
ni t'agradá'l bullici;
ni may l'adulació, llorda y rastrera
tos llabis enllotá, ni cobejarshi
pogueren la mentida,
ni la enveja crudel ¡si'l temps partires
no més qu'entre ta casa y tos estudis?
la mort matexa que á tothom esglaya,
fóu sempre... sempre, Félix,
ton bell consol y ta esperansa única
ab que donar debías
a lo teu cos, la tomba,
y eterna llibertat á ta hermosa ánima!

¡Ditxós, ditxós mil voltas!
tu, ara, amich, la veritat comtemplas
núa, sens vels, ni sombras que la tapin;
fa avuy ta joya, la eternal Justicia
y'l foch d'amor sens fi qu'abrusa l'ánima...!
¡ditxós, ditxós de-tu!... tot ho assolexes
y ho gosas y ho comprens y ho veus y ho miras
sens por á vils calumnias,
ab pau al cor y lluny del ribombori
del clam de las passions qu'assí'ns axordan;
del preguntar fatídich del trist dupte
que torba'l seny del home;
del afany de saber que'ns corca y xucla
mentres nos porta, en tren exprés al caos....
puig vius, oh amich, en la claror d'un dia
qu'encen l'Omnipotent ab sa mirada!

¡Ja has pres comiat del món! Dins de curts mesos
tothom haurá oblidat fins ta memoria:
la estela que'l navili dexa enrera,
la esborran desseguida las onadas
matexas que'l gronxaren,
pera aplaná'l camí dels que'l seguexen,
mes jo que tant t'amí, jo qu'ara't ploro
anyorant ¡ay! ta dolça companyia,
evocaré ta imatge en los meus somnis

y ajuntare ton nom en mas pregarias,
guardant t'amistat pura
del cor en lo sagrari
hont sempre hi cremará, de nit y día,
la llántia del carinyo
qu'en vida't vaig servir y, mort, te juro!

JOSEPH M.ª VALLS Y VICENS

Novembre. 1880.

LA EXPOSICIÓ DE PERPINYA

Desde uns quants mesos Perpinyá está preparant una Exposició, hont mostrará las riquezas de tota mena del nostre estimat Rosselló; es á dir, que hi haurá desseguida *Exposició agrícola* dels fruyts y productes de la terra, màquines y bestiar.—*Exposició industrial* de tot género y *Exposició de Bellas Artes*, pintura, escultura y colleccions d'antigüetats.

Axó sol bastaría pera probar la importancia d'exa Exposició; mes s'hi juntarán: *Concurs de músicas y orfeons* de tot lo Mijt-día de Fransa.—*Concurs d'Estudiantinas*, hont relluhirá, per cert, la cèlebre *Estudiantina catalana*.—*Concurs de Coblas catalanas*, hont s'ohirán las refiledas de flaviol y las repicadas de tamborí dels nostres mellors juglars.—*Carreras de Velocípedes*, puig Perpinyá conta ab un *Véloci-Club-Rossellonés*, etc.

Per exa manifestació del treball y de las arts del Rosselló, s'han axecat pabellons de tota grandaria al *Passeig dels Plátanos*. Si Marsella se presumeix de la Cannebière, Tolosa de las allées Lafayette, y Béziers del Plateau des Poètes, Perpinyá se'n presa del *Passeig dels Plátanos*. Es hermós, eix passeig, hont los ayres alegres de la música de regiment fan saltar lo cor de las axeridas catalanas, tan guapetas ab llur cofia rossellonesa. Ab sas quatre rengles d'aybres centenars, quals cimas se juntan en una verda volta, eix passeig es semblant á un palau fet de brancatjes, de fullas y de sol. Archs de triomf, adornaments apropiats, fonts lluminosas, tot está llest pera entornejar los plátanos de tota mena de boniquesas.

La vila de Perpinyá, cintada, temps há per Vauhan, com d'un ample floch roig de fortificacions, té per horizó lo *Canigó*, alta y bella pirámide, coronada de neu. Lo *Canigó* es nostra montanya santa, Verdagner l'ha cantat su'l género épich, en dotze cants; en Talrich l'ha mostrat als Parisenchs, dins un bell llibre ricament ilustrat per Teyssonnières; y de son pedestal de marbre, 'l nostré Aragó de bronzo té'l seu dit axecat cap ell.

Perpinyá mostra ademés, com á joyas històricas: lo *Castillet*, de rajolas rojas, ab sos portals á cadenas, sas torras enmarletadas y sa fletxa altívola; lo *Llotja*, monument de delicada arquitectura y'l seu petit vaxell, que sembla navegar en l'ayre; lo *Casa Comuna*, ab un bras y una mà de ferro, clavats com á porta-atxas sobre la paret; lo *Museu*, ab sas ricas colleccions de quadros; lo *Pépinère*, grandiós parch, agradable per la varietat de sas arbredas y la frescor que s'hi sent.

Lo Concurs principiá lo día 10 de maig, seguint axís las primeras operacions:

Dissapte, 10 de maig.—Recepció oficial de las màquines y de las eynas agrícolas.

Dilluns, 12 de maig.—Exposició y operacions del *jury*.—Recepció dels productes agrícols.

Dimars, 13 de maig.—Exposició general.

Dimecres, 14 de maig.—Exposició y operacions del *jury*.—Recepció del bestiar després de la visita del veterinari.

Dijous, 15 de maig.—Operacions del *jury* y exposició general.

Divendres, 16 de maig.—Exposició general.

Dissapte, 17 de maig.—Exposició general.

LA ILUSTRACIÓ CATALANA ja donará lo programa de las festas següents. Se sab, per ara, que'l Concurs

de músicas se farà los 1 y 2 de Juny, y que l'Exposició quedarà oberta fins als derrers días de juliol.

Dins lo pabelló de Bellas-Arts, artistes y aficinats exposaran llurs obras y colleccions; se veuran aquí antigüedats y velluries de preu y de valor, quadros, faiences, mobles y objectes històrichs.

Perpinyá, eixa vila al cel tant blau, hont floren rams groxuts de camelias, hont las palmeras se gronxolan al bes de l'aureta, hont l'ayre canta, á la nit, al toch de las bandurrias, semblará surtir d'eix somni poèlich; la llum elèctrica ja está posada als quatre corns de la ciutat. Es dir, que no faltarà res pera dar lluhiment á las festas de la Exposició.

Recordem, pera acabar exa primera ressenya, las *Impressions de viatge* de la senyora Moncerdá de Maciá:

«Perpinyá té tota la potent forsa de la vida moderna. En son centre, vers la plassa de la Lloja, hi hagué moments que per sa animació'n creguerem transportats al nostre Plá de la Boquería. Las botigas están ben decoradas y molt provehidas, los carrers de poca amplada, però nets; los edificis ben conservats y alguns d'indiscutible mèrit artístich; los frontis de las casas, la major part pintats de color cendra-clar, los hi donan cert ayre d'elegancia; los passeigs molt bonichs, en un d'ells hi vejerem arbres d'una soca y alsada sorprenent; y sa catedral, dedicada á Sant Joan, es un artístich monument del sigle xv, puig sa única nau es un verdader prodigi, per sa atrevida elevació.

«En aquexa ciutat hi tinguerem dos plahers: lo d'estrènyer la má al respectable é ilustrat escriptor D. Justí Péprax, y'l de veure que tothom entén y parla nostre estimat y bonich llenguatge catalá.»

JULI DELPONT.

Perpinyá, maig de 1890.

REVISTA DE TEATRES

España, revista dels senyors Palencia y Fernández Caballero, es una especie de *Sobrinos del Ca-*

pítan Grant y per lo tant lo mèrit literari es inferior á la *mise en scene* y al decorat.

La música, composta tal volta ab massa precipitació, está ben adequada á las situacions y acusa clarament la facilitat del seu autor. Las pessas que's recomanan més son: la sinfonía, un zortzico, unas sevillanas, una jota aragonesa y una sardana que las baylarinas s'encarregan de desnaturalisar interpretantla á manera de galop ó contradansa.

Las decoracions que pintaren los senyors Chia y Burato son molt aplaudidas cada nit y entre ellas especialment: un poble de Viscaya, lo restaurant de Miranda, la vista del pla del Escorial, la del Manzanares, la característica Porta del Sol á Toledo, l'interior de la plassa de toros de Madrid, lo pati dels Lleons de la Alhambra, la fira de Sevilla, la cascata del Piedra, lo pont Nou de Saragossa y Montserrat.

Los figurins que dibuxá lo conegut Planas, han agradat molt també y han contribuít molt á que tot sovint se penjés á la porta del teatre, lo quadro *quedan despachadas..... etc.*

Lo Liceo després de molts vacilacions efecte sens dubte del estat anormal en que'ns trobem encara, ha estrenat un d'aquests días *La jolie fille de Perth*, del inolvidable Bizet. La música de la obra ha sigut analisada y judicada ja en la premsa diaria; axis es, donchs, que crech innecessari fer á mon torn lo judici crítich y'm limitaré á consignar qu'en absolut es inspiradíssima y afligranada com *I Pescatori* y *Carmen*, mes relativament es inferior á aquesta derrera. Sempre hi brilla per có la flama d'aquell geni colossal mort tantost conegut. La interpretació valgué una ovació y un triomf á en Goula y á la Carrera.

Passant ara al teatre Catalá, dech ocuparme de la disgregació dels elements que'l formavan, á qual ombra havia tret la ufanor que ara mostrava á despit del descuyt ab que se'l conreuhava. Per una part lo personalisme, aquesta mala llevor que destrueix las cullitas per tot allá ahont se fica, y per altre, l'egoisme y'l mal entès esperit comercial tractaren d'eliminar de la companyia al director Fon-

tova, lo més genial y més conegut actor de nostra renaxensa literaria y dramática. Aquest davant de una bofetada tan inesperada y no menos sensible per ser donada de trascantó é impunement, ha fet pública la pena que sentia al dexar lo teatre Catalá, reliquiari ahont guardava sos goigs y alegrías, sos amors y amistats y la ingratitude dels quins més li devían consideració y fins tal volta la matexa subsistencia.

Afortunadament s'ha complert l'adagi:

No hi há res espatllat que no sia ben adobat; y encara sagnanta la ferida, s'ha constituít una empresa que forma lo *Teatre regional* en lo teatre de Novedats convenientment restaurat baix la direcció de en Soler y Rovirosa.

A més d'en Fontova conta la empresa ab en Bonaplata, en Goula y en Fuentes y la Pallardó, la Fontova y la Parrenyo quals actors units á la Mena y la Sala y á en Capdevila y altres formarán un conjunt que fa concebir molts esperansas als autors que en gran número s'apressan á escriure obras pe'l nou teatre, segurs de que si tenen èxit no'ls hi retirarán las obras á la quarta è quinta representació pera posarne d'altras estrenadas deu anys arrera.

Lo ben situat del teatre Novetats relativament á Romea que comensa ja á ésser molt lluny del centre de població, me fa venir á la memoria lo final de *Consuelo* del cèlebre Ayala.

¡Qué espantosa soledad!

¿Vejam qui ho dirá á qui?

X.

A las molts personas qu'han demanat adquirir lo passat número d'aquesta ILUSTRACIÓ, oferintne preus escepcionals, hem de manifestárloshi que aquèsts números extraordinaris los dediquem exclusivament als nostres abonats, no posantse per tant á la venda ni reservantne cap exemplar.

SALICILATS DE BISMUT Y CERI

Recomanat per la Real Academia de Medicina. **DE VIVAS PÉREZ** Receptats per los metges d'Espanya y Ultramar. Adoptats en los hospitals y la Marina, **PERQUE CURAN INMEDIATAMENTE, COM CAP ALTRE REMEY** empleat fins al día, tota mena de vòmits y diarreas: dels tísichs, dels vells, dels noys, còlera, tífus, dissenterias, vòmits de las criaturas y de las embarazadas, catarros y úlceras del estómach, piroxis ab erupes fètics. Cap remey ha alcansat dels metges y del públich tant favor per sos bons resultats com nostres.

SALICILATS DE BISMUT Y CERI,

que's venen en todas las farmacias d'Espanya, Ultramar y América del Sur. Cuydado ab las falsificacions, perquè ts altres no darán lo mateix resultat. Exigiu la firma y marca de garantía.

PREUS: En tota Espanya, la caps gran, 3'50 ptas.; petita, 2 ptas.

Dipòsit general: Almeria, FARMACIA VIVAS PÉREZ desde hont se remeten á todas parts, enviand 75 céntims més per certificat.

AL EN GROS: Madrid: M. Garcia, Sociedad Ibero-Universal y J. Hernandez. — Barcelona: Societat Farmacéutica, Fills de J. Vidal y Ribas y Alomar y Uriach. — Habana: Lobé y C.ª, farmacia y droguería de José Sarrá. — Puerto Rico: Fidel Guillermet. — Mayagüez: Guillermo Mulet. — Manila: D. Fabio Schuster. — Buenos Aires y Montevideo: en todas las principals farmacias.

XINXETAS DE DOBLE SERVEY

MOLT CURIOSAS, MOLT BONICAS.

30 horas de bona claror ab olis dolents, y 4 días ab olis purs. La caps per 100 serveys: 25 céntims. En todas las botigas á la menuda y COMISIONISTAS. Naveau & C.ª, 22, rue Dussoubs, Paris.

TALLERS D'EBANISTERIA

Y DECORAT D'HABITACIONS

JOAN SANCHEZ

Mobles d'art de todas épocas y estils, y mobles econòmichs de fantasia y capritxo.

Montaner 133 y 135, entre'l de Mallorca y Provensa

BARCELONA

El mejor dentrífico mas agradable y, sobre todo, mas Higienico:

Agua de Philippe

empleada con la **Odontalina**

PASTA DENTARIA, VERDADERO CARMIN DE LA BOCA

PARIS HERMELIN, 24, r. d'Enghien

ACABA DE SORTIR

NI OBE

NOVELA DE

JOSEPH PIN Y SOLER

Se ven en todas las llibrerías.

Preu: 4 ptas.

LLIBRERIA D' A. VERDAGUER

Venda de obras catalanas dels principals autors.

Suscripció á tots los periòdichs catalans, (Ilustracions, Revistas, Diaris).

Rambla del Mij, 5.—Barcelona

TALLERS DE REPRODUCCIONS ARTÍSTICAS

TELÉFONO N.º 156

LAURIA, 144

J. THOMAS & C.ª

BARCELONA

FOTOGRAFAT Y FOTOTIPIA

Reproduccions tipogràficas de dibuixos de todas classes, cartas geogràficas, planos, música, estamperia, fondos d' accions, etc., etc.

PROCEDIMENT NOU DE GRABAT QUÍMICH

pera la reproducció directa d' objectes presos del natural, vistas, monuments, quadros, aquarelas, bronzes, medallas, tapicerías y tota classe de catálechs artístichs é industrials

PARIS
GRANDES ALMACENES DEL
Printemps

NOVEDADES

Remítense gratis y franco

el Catálogo general ilustrado, en lengua española ó francesa, encerrando los nuevos modelos para la ESTACION de VERANO, á quien lo pida á

MM. JULES JALUZOT & Co
PARIS

Se remiten igualmente, libres de franco, las muestras de los tejidos que componen nuestros inmensos surtidos, pero especifíquense las clases y precios.

Expediciones á todos los Países del Mundo
El Catálogo indica las condiciones de envíos francos de portes y aduanas.

Casas de Reexpedición:

En Madrid: Plaza del Angel, 12 - entlo-dcha - Irún - Port-Bou
Hendaye - Cerbère.

Estas casas han sido creadas para facilitar y acelerar la reexpedición de nuestros envíos que llegan á su destino sin que el cliente tenga que ocuparse de nada.

Correspondencia en todas Lenguas

VERDADEROS GRANOS DE SALUD DEL Dr FRANCK

VERITABLES GRAINS de Santé du docteur FRANCK
Aperitivos, Estomacales, Purgantes, Depurativos
Contra la Falta de Apetito, el Estreñimiento, la Jaqueca, los Vahidos, Congestion, etc.
Dosis ordinaria: 1 ó 3 granos
Noche en cada caja
Exigir los Verdaderos en CAJAS AZULES con rótulo de colores y el Sello azul de la Unión de los FABRICANTES.
Paris, Farmacia Leroy y principales F^{as}

INSTITUTO DE FRANCIA: PREMIO MONTYON
VINO DE QUINA OSSIAN HENRY
SIMPLE Ó FERRUGINOSO
El más eficaz reparador.—El mejor de los Ferruginosos
Gusto agradable. Cura la Clorosis, la Anemia, las Flores blancas, las constituciones débiles, etc.
PAULLINIA-FOURNIER, infalible contra Jaquecas y Neuralgias.
EN ESPAÑA, EN TODAS LAS FARMACIAS

VERDADERAS PILDORAS DEL Dr BLAUD
Empleadas con el mayor éxito, hace más de 50 años, por la mayoría de los médicos, para curar la **Anemia**, la **Clorosis** (colores pálidos) y para facilitar el desarrollo de las jóvenes.
La inscripción de estas pildoras en el nuevo Codex francés, dispensa de todo elogio.
NOTA.— Estas pildoras no se venden mas que en frascos de 200 y medios frascos de 100, al precio de 5 y 3 francos, y nunca sueltas.
Exijase sobre cada pildora el nombre del inventor como en esta marca.
DESCONFIESE DE LAS FALSIFICACIONES
PARIS: 8, Rue Payenne. — De venta en las principales Farmacias.

VICHY CATALA
AYGUAS HIPERTERMALS, ACIDULAS Y BICARBONATADAS, ALCALINAS
Adoptadas per los Hospitals y receptadas per los metjes.
De incomparables resultats en las malaltias del Ventrell, dispepsias ácidas, pítridas, flatulentas, gastrálgicas ó dolorosas, gastricisme per abusos d'aliments ó begudas; del Fetxe, congestions, cálculs, infarts crónichs; del Ronyó, petits cálculs de la Melsa; de la Próstata; inflamacions crónichs de la Matriz y esterilitat consegüent. Recomanadas en las anémias, per lo ferro que contenen, lo mateix que en los dartsos escrofulosos, en las reumátides, etc., etc. No tenen rival en la convalescencia de totas las malaltias en que hi ha perduda d'apetit.
Premiadas en diferents Exposicions y ab Medalla d'Or en la universal de Barcelona, y en la de Nàpols (1884).
De venta en totas las farmacias, droguerias y depòsits d'ayguas
Representant general: Doctor D. LLUIS CLARAMUNT, Platería, 70, 2.º, Barcelona

BANCO VITALICIO DE CATALUÑA
SOCIEDAD DE SEGUROS SOBRE LA VIDA
Capital de garantia independiente de las reservas matemáticas
10.000.000 de pesetas
Dirección y oficinas: Ancha, 64.—BARCELONA.

PIESSE & LUBIN
Fabricantes de Parfumerie
de todas cuantas flores exhalan fragancia
AROMAS DULCES
OPOPONAX LOXOTIS
FRANGIPANNI PSIDIUM
Y MIL OTRAS
Se vende en todas partes por los Perfumistas y Drogueros
2 New Bond Street Londres
Guardese contra imitaciones! El legitimo está firmado
Piesse & Lubin
TRADE MARK: NUUK DEER.

EL VINO de PEPTONA CAILLON
restablece las fuerzas, las digestiones, el appetito.
Es el mejor reconstituyente de las personas debilitadas por la edad, el crecimiento, las enfermedades
DEL ESTOMAGO
LANGUIDEZ, ANEMIA, etc.
Su grandioso exito ha dado origen á muchas imitaciones; debe, pues, exigirse la firma CAILLON.
3, Boulevard Saint-Martin, Paris
y en las buenas farmacias
MEDALLA EN BARCELONA, 1888

Falta de Fuerzas
ANEMIA - CLOROSIS
EL HIERRO BRAVAIS
Ensayado por los mejores médicos del mundo, pasa inmediatamente á la economía sin causar desórdenes. Reconstituye y vuelve á dar á la sangre el color y vigor necesarios.
Cuidado con las falsificaciones y numerosas imitaciones.
Exigir la firma R. BRAVAIS, en rojo.
DEPÓSITO EN LAS PRINCIPALES FARMACIAS.
Por Mayor: 40 y 42, r. St-Lazare, Paris

VI DE TAULA
Cullita particular de l' hisenda "INDIANO"
BALLESTÁ
PREMIAT
ab Medalla de Plata, en la Exposició Aragonesa de 1885
y Medalla d'or en la de Barcelona 1888
Preu: 50 céntims ampolla
BODEGA:
Plassa del Duch de Medinaceli, 6
BARCELONA

AGUA FIGARO TINTURA ESPECIAL
en 2 dias ó instantánea
para los **CABELLOS** y la **BARBA**
AGUA FIGARO, tintura Rubio dorado.
LICOR FIGARO impide la caída del pelo y facilita su salida.
Por Mayor: PARIS, 1, Boulevard Bonne-Nouvelle.
En Barcelona: S. Vives, Pasage Bacardí, 1.

En todas las Perfumerias y Peluqueras de Francia y del Extranjero.
La VELOUTINE
Polvo de Arroz especial
PREPARADO AL BISMUTO.
Por **CH. FAY**, Perfumista
9, Rue de la Paix, 9, PARIS

COMPIA LIEBIG
Las mas altas distinciones en todas las Grandes Exposiciones Internacionales desde 1867.
FUERA DE CONCURSO DESDE 1883
VERDRO EXTRACTO de CARNE LIEBIG
Caldo concentrado de carne de vaca utilísimo y nutritivo para las familias y enfermos.
Exigir la firma del inventor Baron LIEBIG de tinta azul en la etiqueta.
Se vende en las principales Droguerias, Farmacias y Casas de Comestibles de España.
En Barcelona dirigirse á los Sres. A Azéma y Jeanbernat agentes, 12 Paseo de Gracia

Kananga del Japon
RIGAUD Y Co, Perfumistas
8, Rue Vivienne, 8, Paris
L' **Agua de Kananga** es la loció més refrescant, la que més vigorisa la pell y blanqueja 'l cútis perfumantlo delicadament.
Extret de Kananga, suavissim y aristocratic per a 'l mocador.
Loció vegetal de Kananga, neteja lo cap, abrillanta 'l cabell y evita la cayguda tonificantlo.
Sabo de Kananga, lo més grat y untós, conserva al cútis sa nacarada transparencia.
Polvos de Kananga, blanquejan la pell ab un elegant to mate, preservantlo de l'assoleig.
Depòsits en **BARCELONA: CONDE PUERTO Y Cia.**
En **MADRID: ROMERO Y VICENTE.**

ASMA y CATARRO
Curados por los **CIGARRILLOS ESPIC**, 2 fr. la Cajita.
Opresiones, Tos, Constipados, Reumas, Neuralgias
Venta por Mayor: PARIS, J. ESPIC, rue Saint-Lazare, 20.
Exigir esta firma sobre cada cigarrillo.
Depósito en todas las Droguerias y Farmacias de España.

LA PATE EPILATOIRE DUSSEY
Privilegiada en 1836, destruye hasta las raíces el vello del rostro de las damas (Barba, Bigote, etc.), sin ningun peligro para el cutis, aun el mas delicado. 50 años de éxito, de altas recompensas en las Ex osiciones los titulos de abastecedor de varias familias reinantes y los miles de testimonios, de los cuales varios emanan de altos personajes del cuerpo medical, garantizan la eficacia y la excelente calidad de esta preparación. Se vende en cajas, para la barba y las mejillas, y en 1/2 cajas para el bigote ligero. — **LE PILIVORE** destruye el vello loquillo de los brazos, volviéndolos con su empleo, blancos, finos y puros como el marmol. — **DUSSEY**, inventor, 1, RUE JEAN-JACQUES-ROUSSEAU, PARIS. (En América, en todas las Perfumerias).
En Madrid: MELCHOR GARCIA, depositario, y en las Perfumerias PASCUAL, FRERA, INGLESA, URQUIOLA, etc. — En Barcelona: VICENTE FERRER, depositario, y en las Perfumerias LAPONT, etc.